

ЯКІВ Н. КРЕТ.

ТАЄМНИЙ ЗЛОЧИН

(Кримінальне Оповідання.)

ЦІНА 40 ЦЕНТІВ

Накладом
“Нашого Поступу”
Едмонтон, Канада

**ЦІКАВІ КНИЖКИ ДО ЧИТАННЯ,
які можна набути в Українській Книгарні
в Едмонтоні**

Незвичайні пригоди Матвія Сандорфа . . .	\$2.80
Кудеяр, дуже займаюча повість	1.25
З Ласки Родини, в оправі	1.75
Для Домашного Огнища85
Борислав Сміється	1.50
Великий Шум	1.00
Рубають ліс, в оправі	2.00
Віддячився	1.00
Подорож до місяця40
Не-Читальник35
Олюнка, в двох томах75
Граф Монте Крісто, в чотирох томах . . .	3.50
Кровавий Шлях50
Страшний Монах Распутін35
Маруся35
Український Альманах	1.50
Грішники, дуже гарний роман80
Не піддавайся біді25
Як Юра Шкрумельюк брив Черемош	1.00
Таємничий Підпомогач	1.00
Незвичайний злодій	1.00
Знак Чотирох75
Суд Чотирох40
Канадський Коbzар25
Богданів Синок25
Камінна Душа	1.50
Огнем і Мечем	1.00
Кайдашева Сім'я60
Сорок тисяч миль під водою	1.00
Бліскавиці50
Сповідь бувшого Царя25

Ukrainian Book Store

10348—101 STREET
EDMONTON — — — ALBERTA

ЯКІВ Н. КРЕТ

Таємний Злочин

індіянський ^{або} ШЕРЛЬОК ГОЛЬМС
(КРИМІНАЛЬНЕ ОПОВІДАННЄ).

— 1926 —
З Друкарні “Нашого Поступу”
Едмонтон, Канада.

I. Праща́льний Вечір

В просторім, хоч не дуже вибагливо уря-
дженім домі пана Гейварда, що стоїть в одній з
богатших ділниць Лондону, тягнулася мляво і
якось скучно забава. Гостій сего вечера було
небогато. Кількох старих приятелів Генрого,
пів тузина старших дівчат, подруг трийцять-
літної панни Гейвард і кількох низших урядов-
ців з Атлентік Транспортейшен Ко., що з ними
в однім бюрі працював довший час молодший
брать пана Гейварда, Едвард.

Едвард збирався від'їздити до Канади і от-
се старший його брат Генрі урядив для него пра-
ща́льний вечір. Було се в березні 1904 року.

Тодішнє правительство Канади почало бу-
ло по Англії широку і живу агітацію за імі-
грантами і п обритійських островах кружили
ріжного рода циркулярі, брошури та заклики,
що описували не вичерпані богацтва Домінії та
предкладали молодим людям всякі можливо-
сті доробитися маєтку.

Їхали Другі, задумав і Едвард. Бо чого він
доробиться в Лондоні? Переписувати день по-
за день цифри чужих маєтків і бути до смерти
залежним від гумору урядників компанії—ся
перспектива не дуже то його манила. Він був
здоровий і витревалий, а саме таким обіцяла
домініяльна література в Канаді поводження і
щастья.

Загальна балачка, як личить на такий ве-
чір, велася над Канадою. Пан Генрі богато разів

вже нині заявляв, що хоч йому прикро розлучатися з братом, однак ніяк не противний виїзду Едика в нову країну. Він сам не має справді ясного погляду на обставини за морем, але по його думці для доброго Бритійця цілий світ як рідна хата і що молодий, підприємчий і енергічний Англієць, за якого вінуважав свого брата, дасть собі всюди раду і зробить маєток.

Зато старший, лисий пан Мекартур, управлятель Генрової невеликої фабрики щіток, малював через цілий вечер Домінію темними красками. Старий нігде не був, зріс в Лондоні а Канаду знов лише з літератури тай то ще з часів інтендатур, з часів Вольфа та 1788 року. Тому і спорив з Едвардом, кілько разів той висказався про Домінію похвально.

—Приятелю,—горячивається управитель—пропадеш! Ейбо, марно згинеш!

—Пане Мекартур, таж там є люди, є правительство, міста...

—Те, те, те, перебивав старий. Воно може бути, що в Акадії, в давнійші замешкалий часті, є вже який-такий порядок, але там, дальше на заході, під скалистими горами, куди уряд вербує людей, все ще десятки тисяч Індіянів, що надихані злобою і ненавистю до білого чоловіка, можуть кождої хвили повторити конспірацію Понтіяка. І він став описувати страшну різню білих червоношкірими, про яку колись читав.

За які часи ви росказуєте? — аж руками сплеснув Едвард.—Сеж, добродію, двайцятий вік. Нині Канада наскрізь культурна і модерна країна!...

—І особливо богата, кпив старий. Так, так, богата. На вербах золоте листя... От нехай Мад скаже. Вона недавно, каже, читала...

—Читалам, підхопила Мад, що відважні по-

дорожники доперва розслідують такі ріки як Мекензі, Піс... Воно не всьо золото, що ся світить і їхати на той захід, здається не конче безпечно...

Мад хоч сама сміялася з аргументів старого Мекартура, особливо з таких, як різня білих червоношкірими, але піддержувала його стороною з зовсім інших мотивів. Вона вже від давна любила нишком Едварда, хоч дотепер йому своїх чувств не зрадила. А тепер, коли наблизався день відїзду, вона сильніше відчула, як дорогий для неї той хлопець і радаб помочи всякій щирій душі відмовити Едварда від його постанови.

Може під впливом темних кольорів, якими мов маляр пензлем виводив управитель образ Канади, може тому, що Мад сиділа сумна і похнюплена, забава якось не клеїлася. Навіть щебетливій і непосидючій Бетсі, що бувало своїми жартами та дзвінким сміхом годна розбавити такого хмурного і задуманого професора Мура, навіть і на неї впливнув поважний настрій вечера і коли товариство допило чай, гості почали працюватися та пожелавши молодому Гейвардові щасливої подорожі, розійшлися.

Помимо пізної години домашним не збиралося на сон і вони завели щиру, домашню нараду, про практичну сторону завтрішнього відїзду Едика.

—Я думаю—радив Генрі,—що тобі не треба брати всіх грошей з собою. Шифкарту маєш, а коли до того возьмеш в кишеню сто доларів, то на якийсь час тобі вистарчить. Як би що трафілося, то тих п'ять сот фунтів, які є в банку, я тобі пішлю.

Полі була противної думки.

—Нічого нема в дорозі прикрійшого,—доказувала вона, як чоловік опиниться між чужи-

ми людьми без цента. Впрочім, Едик не дитина, не згубить...

—Згубити може і дорослий, та найважнійше, хто його справді знає, як там на тім канадійськім заході? Може старий і має рацію, бодай о стільки, що чоловік може попасті на яку банду Індіян або таки білих волокитів і чого доброго гроші заберуть та ще й смерти пожити можна. Гроші лакома річ... Ні, поправив Генрі, я гроші пішлю дрефтом, як скоро Еді напише, що йому потреба до якогось підприємства.

Едвард у всім годився з братом. Брат як старший заступав йому і сестрі Полі померших родичів і радами Генрого Едвард дорожив та його у всім слухав.

По правді то він і не дуже звертав увагу на розмову брата і сестри. Він буяв думками ген, ген, далеко, в країні, де "лягало спочивати сонце". Що там тих мізерних пятьсот фунтів! Щоби їх заощадити, йому взяло аж три роки. А отсе він вибираєся в золоту країну, в землю дівичих лісів і непроглядних степів, про які так вимовно пишуть з департменту іміграції. І він полинув думками в незнану заморську Домінію, побачив себе серед много-тисячного стада овець, худоби і коней, бо його одинокою думкою було заложити великий ренч. А отсе він приїздить маючим і незалежним чоловіком до брата в гості а там... може і Мад возьме... може, бо він єї та-кож від давна любить, хоч про се він її ще не згадував. Бо і пощо згадувати, коли знає, що старий Гопкінс вперся видати Мад лише за маючого чоловіка. А він буде маючий, мусить бути, бо пото їде до Канади...

З тих мрій збудила його Полі глубоким, протяжним зіваннem, і вони пожелавши собі доброї ночі, пішли спати.

II.

Імігрант.

Над Лондоном нависла тяжка, сіра мрака і опадала мов сіяна через сито. Хоч проймало холдом, але гурток добре вдягнених людей не звертав на се уваги і проходжувався по пероні західної желізниці, очищаючи відходу потягу. Гурток сей то був Генрі і Полі, які виряджали Едварда в дорогу. Прийшла і Мад з братом. Її поява на двірці дуже втішила Едварда. І поява і той сумний погляд її розумних, чорних очей вневнили молодого чоловіка, що дівчина для него не байдужна. Він ішов поруч з нею і коли їх погляди стрінулися, він завважив на її рісниці ясну як перла слезу. Забув на окруженнє, взяв дівчину за руку і схвильовано промовив: Яка ти добра, Мад! Як я тобі віддячуся, що ти вийшла?

— Незабудь на мене, Еді, прошептала дівчина, а коли тобі не пощастиТЬ в новім світі, вертай між тих, що тебе так...

Не докінчила, бо підборідок почав у неї трястися і Мад булаби певно розплакалася, та в тій хвилі роздався по пероні проникливий дзвінок, а за тим свист льокомотиви.

Весело було Едвардови мріти про золотий край, про пригоди і богацтва в розлогих степах Канади; але коли надійшла хвиля попрощати сестру і брата, одиноких дорогих ѹому на світі, у него виступили слези. Полі розплакалася таки на добре а Генрі також прикусував нервово дішну губу, і схвильований в останнє напоминав брата, щоб як найчастійше писав, та, щоби не скривав, єсли ѹому в Канаді буде зле, бо він ѹому кождої хвилі поможе.

Полі і Генрі щиро тужили за братом. Був то двайцять-шість-літній милий парубок, горіркий і дуже чемний і коли він відіхав в світ шу-

кати лучшої долі, в дома відчули його брак болючо. Кілько разів Генрі був вільний від заняття а особливо вечерами обоє заєдно розмовляли лише про него і обчисляли, як далеко котрого дня він віхав.

Раз по довгій задумі Генрі натякнув, що він неспокійний за брата, але коли побачив, що при сій замітці Полі сильно поблідла, скоренько поправився і заговорив її чимнебудь. Тимто і радість запанувала в хаті, коли по місяцеві пан Гейвард дістав з Канади лист такого змісту:

“—Дорогі мої! Уважаю злишним подрібно описувати свою подорож, бо займивби богато місця. Ні моря не описую, ні подорожі по нім. Море ви бачили, а подорож по нім не належить до найбільшої пріємності, особливо, коли через пару днів під ряд лежиш з болем голови і без найменшого апетиту. Зато, коли я станув на канадійській землі і дещо розвідався, я щиро сміявся зі страхів пана Мекартура. Канада, бодай в тих сторонах, які я проїхав, а проїхав я з Галіфаксу до Вінніпегу, дуже красний край. Я бачив величаві міста такі, як Квебек, Монреал, Торонто, що нічим не уступають містам Англії. Вздовж дороги густо подиував добре фармерські забудовання, красну худобу і коні, що можуть свідчити хиба про заможність тутейших мешканців.

“Саме тепер цвітуть сади, господарі орють ниви, в природі свіжо і весело і я вже по тисячний раз утверджуюся в переконанню, що тут я зроблю життя і гроші.

“Сей лист, як бачите по поштовій печатці, пишу з Вінніпегу. Вінніпег місто велике а космополітичне, як старий Рим... Подибується в нім різні народності світа, чуєся сотки різних мов і діялектів. День-денно напливають сотки нових

імігрантів зі всіх закутин земної кулі а всі вони забирають державні фарми. Але мені не до фарми. Навіть Вінніпег, метрополія того страшного для пана Мекартура заходу, за тісний для мене. Свої мрії з ренчом я можу здійснити лише на заході, тисячу миль дальше, ген аж під скалистими горами. Як мене інформують, то можна купити або вирентувати цілі простори дівичих степів і я вже бачу, що заки рушуся з Вінніпегу дальше на захід, мені треба буде більше грошей. Думаю, що на початок тих п'ятьсот фунтів які лежать в Нешенал банку, вистарчать і я буду дуже тобі вдячний, дорогий Генрі, якщо мені їх вислеш. Управитель Монреал банку, до котрого я звертався по інформації, радить, щоби післати банковий дрефт до їхнього бренчу в Кельгарах, в Північно-Західній Території, а той мені в потребі виплатить.

“Перекажіть пану Мекартому, що я вже бачив тут і його страшних Індіянів. Куди їм до Понтіяка! Се бідний, знищений ріжними заразами народ, замкнений урядом по резервах, сказаний з гори на вимерте. При нагоді зроблю для п. Мекартура цілу колекцію фотографій з типами нинішніх Індіян. Здоровіть від мене Мад і прочих в Гопкінсів. Коли прибуду до Келгарі, напишу знова а тимчасом цілую Вас широко,

ВАШ ЕДВАРД”.

Певний і бадьорий тон, що пробивався з кожної стрічки письма, розвіяв у Генрого побоювання за судьбу брата. Він зовсім успокоївся і вже десятий раз прочитував листа та радів, що хлопець вдоволений і ставиться поважно до справи, задля якої покинув Вітчину.

Полі, що дуже любила молодшого брата, рішучо впевняла, що Еді діпне свого, заботає в новім світі а коли Генрі вийшов до банку,

щоби післати до Кельгар дрефт, закликала по телєфоні Мад. Не менче чим Гейварди втішилася листом Мад. Та не так листом, як радше надією, що от нині-завтра Еді напише і до неї. Яку би він радість їй спривив! Бо вона від його виїзду пустила нишком вже неодну слезу.

А Едвард дійсно думав до Мад написати. Продумував над тим і ходячи днями по улицях Вінніпегу і вечерами, як сидів у своїй тісній кімнатці на Юклід Стріті. Однак лист йому не клеївся. Писав, що доперва далеко за морем зрозумів, як горячо він її любить, як тужить за нею, та коли прочитав написане, счеркав, бо здавалось йому, що дівчина буде з него сміятись. Вкінци рішив, що при спосібності звіриться перше листом сестрі, а відтак вже, як Полі вивідає дівчину, напише і до Мад.

Зо дві неділі побув Едвард в столиці Манітоби і за той час зібраав потрібні інформації, де і як завести ренч. Всі дораджували йому осісти над горішним бігом рік Ред Дір і Клірвотер, в тій часті Північно-Західних Територій, котру в рік пізнійше названо Альбертою.

III.

Нові Знакомі.

— Я познакомлю Вас, пане Гейвард, з моїм приятелем. — Се Чалі Кінг, проспектор, а се Едвард Гейвард, недавно прибувши з Англії, від двох днів мій гість. — Сказав се добродушний на вигляд, властитель одного кельгарського готелю, коли Едвард зійшов до барі випити пива.

Нові знакомі подали собі руки, і після перших банальних заміток про погоду, завели інтересну розмову. Господар зараз на початку пеперросив і вийшов за ділом а оба знакомі допивши пиво посідали в поческальни і стали взаємно розповідати про свої заміри на будуче. Го-

ворив більше Кінг. Був се чоловік не більш 40 літний, середного росту, але кріпкої будови, смагливий на лиці, о проникливім погляді. Мав на собі темно-зелену флянельзову сорочку, шию підвязував сорокатим платком, а на голові сивий, стіжковатий кавбойський капелюх. Говорив трохи чванькувато про свої проспекторські пригоди, всеж таки можна було вірити, що за десять літ побуту на американськім і канадійськім заході перебув неодно. А був він всюди. Знає пустарі Невади, проспектував в Грэнд Кеніон, доки вкінци Піс Рівером не доїхав до Форт Верміліон і там в скадистих берегах Бирча і Мікка знайшов кварц богатий в золото. Щоби доказати правдивість своїх слів, попросив Едварда під свій нумер і витягнувши з валізки мішочок, порос кладав на ліжку камінці, завбільшки пястука, в котрих проблескували пасма золота. Затим добув портфель і витягнув звідтам аркуш паперу, заосмотреною червоною, як долоня печаткою і кількома нечіткими підписами. Мав се бути стеймент, виставлений лябораторією торонтонського університету, а доказував, як се стверджив і сам Гейвард, що в кварці находитися 60 процент золота.

— То ви попали на велике щастя, — дивувався Едвард.

— Несогірше, потвердив Кінг, — і отсе вибираюся за пару днів на далеку північ, щоби отворити майну.

Едвардуважав, що з його сторони буде нечемно, коли вислухавши щирого чоловіка, не поділиться з ним своїми замірами. Тож коли Кінг на хвилю замовк, почав несміло виводити свої надії з речом. Кінг не перебиваючи слухав його уважно, але замірів молодого чоловіка видно, не дуже похваляв, бо час від часу моршив чоло і покручував головою.

— Се довга процедура,—втрутив— і навіть дуже ризиковна.

— Чому?

— З богато причин, пане Гейвард. Держати ренч, а ще на велику скалю, то треба, щоби скот пасся кругом рік, а сего холодний клімат Канади не позволяє. По друге нема ринку збути. Я в та-кий бизнес не вложив би нікля.

— Та добре, як вам пощастилося найти золото. Не кождй має таке щастя.

— Тут не щастя рішає, дорогий друже, а досвід. Оден досвід.

— Ба, досвід, легко сказати, але заки його набудеш, минають роки, тай та готівка, яка в мене є, може розвіятися.

Почувши, що в Едварда є готівка, Кінг порушився неспокійно в кріслі. Він готівки дуже потребував... Минувшої ночі програв послидну пятку в карти, а в готели вже сидить два тижні і нічим буде заплатити. Правда, господар повірив, як от і Гейвард, що у него десь там над Мікензи рікою є майна, але гроший за нічліг і харч певно зажадає. Бо хто ж оглядаючи камінці на пів з золотом і бачучи стейтмент виставлений на моє ім'я—думав собі Кінг—може підозрівати, що я собі простий, бідний трапер? Такі думки блискавкою пробігли його голову, коли Едвард вимовив слово: "готівка".

— Залежить, як велика готівка, — сказав по надумці Кінг. З доброю готівкою не кончє аж тратити час на проспектованнє. Можна взяти шер в готовій пропозиції.

— У мене гроший не так богато, але на мою думку, до невеличкого бизнесу на початок вистарчилоб.

— Буде з п'ять сот?

— Тисячу двіста—відповів Еді.

Добрі гроші, подумав Кінг. І коли б знати,

що має при собі, то... можна і не церемонитися довго... Але вдав поважного і спокійного.

—Трохи за мало до спілки в золотій майні, то правда, але доброго і працьовитого чоловіка, можна взяти на трийцять-сорок процент.

Хиба є такі велиcodушні? тихше з відтінком резигнації сказав Едвард.

—Є! Я перший взявби вас, пане Гейвард. Розумієся, під деякими умовами. Бо бачите, спільник спільникови не рівний. Коли б хтось хотів у мій "клейм" вложить гроші і нічим не турбуючись лише брати дівіденду, такого не взявбим за нічо в світі. Бо в дійсності нашо мені його грошей, як в мене на кождий тон кварцу шістьдесят доларів? Ви ж бачили стейтмент університету! А "мелтер" товче денно десятками тонів...

Едвардови світилися очі. Ловив кожде слово поквапно і готовий був на найтвердші умови, коби лише бачити себе спільником золотої майни. Коби лише Кінг не цофнув слова...

А Кінг тягнув недокінчене реченне, поволи, якби з неохотою. Хотів показати Гейвардови, як дрібна і непотрібна йому та готівка.

—Дванайцять сот, суна дрібна. Але я вас, приятелю, до спілки можу взяти, розумієся, під умовою, що ви пішлиб зі мною на місце до майни і помогалиб мені в роботі.

—Дуже охотно!—крикнув Едвард. — Я молодий і роботи не боюся. Буду працювати за коня.

—До кінської роботи у нас людей буде доволі, гамував його Кінг. На місци є сотки Індіянів, сильний і таний робітник. Вам прийдеся лише наглядати та помогати в рахунках.

—Дуже добре. Вірю, що будете з мене дуже вдоволені,—сказав сіяючи з радості Едвард—і протягнув до Кінга руку.

Подали собі руки і зійшли на долину випити.

Едвард був радий і щасливий як ніколи в життю. Що за щастя, думав, ідучи сходами. Чи міг я мріти, що в такі короткі часі і без великих трудностей, стану співвласником золотої майни? А той Кінг то справді ідеальна людина... Цікавий, як ту новину прийме Генрі. Напиші у зараз вечером. Втішиться і Мад... я певен.

При шклянці завели нові спільноти широку розмову про все, що тичило майни. Кінг обраховував, кілько вона може нести денно і описував в подробицях роботу коло чищення золота. Йому то легко йшло, бо ще недавно робив коло кварцу в Гренд Кеніон. Едвард набожно слухав оповідання і мало перебивав. Трохи йому страшно було вибиратися вісімсот миль на північ між індіанські племена і навіть переказав Кінгові, як то старий Мекартур страшив його перед від'їздом з Англії. Але Кінг як бувалий і досвідчений подорожник успокоїв його, насміявши щиро з таких понять про Канаду.

Не спалося сеї ночі Едвардові. Написав довгий лист до Генрого, а другого до Мад і росказав їм про нове знакомство, та про щастя, яке йому так неожидано лучилося. Успокоював своїх, що колиб' від него не було довший час письма, нехай не непокоються, бо з півночи, як казав Кінг, лиш раз в рік приходить пошта. Але зараз при першій спосібності він напише і роскаже, як йде йому з майною. Перечитав листи по кілька разів а коли впевнився, що вже нічого не остало більше додавати, запечатав і поклався спати.

Але заснути не міг. Перекидався з боку на бік і передумував ще раз все про що говорив з Кінгом. Радий був, що в час попросив Генрого о гроші і от завтра лиш піде до Монреал

банку і вийме. Що до Кінга, сумнівів немав жадних. Уважав його за дуже благородного чоловіка, тим більше, що і з тих дванайцять сот, які Едвард має вложить до спілки, хоче Кінг для себе лиш дві сотки, на подорожні видатки, а решту Едвард має мати при собі. Між іншим він буде сповняти також уряд касієра і буде ними виплачувати робітників, заки начистять золота. Повний рожевих надій, заснув над раном так твердо, що Кінгови прийшлося з цілої сили товчи до дверей, заки його розбудив.

Ціла днина зійшла їм знова на нарадах. Едвард рад був знати найменчу подробицю, особливо про романтичну подорож, яка їх чекала. А Кінг радий, що мав дві сотки, без журно оповідав про чуда-дива півночі, про то як колись знова повернуть до Келгар, з міхами золота, який збудять подив, як заживуть...

В ночі відходив потяг. Розмовляючи про одно і то саме вже по десятий раз і не скулися як зійшли на Страткону.

В Едмонтоні чекало їх богато роботи. Не так роботи, як біганини по ріжних склепах. Кінг зробив для Едварда довгий список усякої всячини, почавши від голок, ниток і мила а скінчivши на двох револьверах і амуніції. За тими дрібницями Едвард бігав цілий день і ще не справився. Не стало часу пошукати цельти і копців. Кінг тимчасом згодив чотири невеличкі і тані коники-каюси, два сідла і більш як сотку капканів ріжної величини. Були маленькі на водних щурів, були і на лисів, на мінки а навіть два чи три великих, що їх отвиралося ключем, на грубу звірину.

Едвардови пильно було вибиратися в дорогу зараз на другий день. Він горів з цікавості іхати цілою караваною по пустарах Альбер-

ти, стрічати мусів і медведів, ночувати в дівичих лісах, а найважнійше, дістатися як найскорше до майни золота. Але Кінг' не спішився. Він як досвідчений трапер переглядав вже по-раз десятий кожду річ, обчислив, що провізії у них замало, бігав по місті, докупляв і доперва на четвертий день осідлавши два коники а другі два обвючивши припасамі, пустилися в далеку дорогу через Атабаску на Лессер Слейв.

IV.

Впертий Пес.

На дворі стояв красний жовтневий ранок. Хоч листя на деревах вже жовкло, але повітре було насычене свіжостю а роса міліонами перел світила з всходячим сонцем. Десь далеко чути було гавканнє собак, а по великім мочарі, попри котрий вела вузка доріжка, стелився легкою хмаркою дим.

—Мабуть індіянська оселя, — подумав подорожний, що їхав на маленькім каштані. Колиб не той мочар, можнаби виминути. Але мінati не було куди. Праворуч тягнувся вже з десять миль темний, осиковий ліс, підшитий непроходимою гущавиною з калини, лози та ліс-ки і кінця йому не було видно. Ліворуч, хоч там дальше можна було завважити прерію, але від дороги розкинувся мочар і трясовина, переривана що милю або пів маленькими озерцями.

Миль за дві показалася бідна, дернями накрита і обідрана хатина, а там дальше друга, але подорожного закривали від них високі кущі лозини і молодої тополі.

Се і була індіянська резерва Мустус над Сакер кріком, вже недалеко Лессер Слейв озера, положеного на північній границі округа Атабаски, в нинішній північній Альберті.

Подорожний стративши надію виминути

резерву, закляв і підігнав маленького каштана, а за ним підбігали три другі тоїж величини "каюси", обложені клунками. Каштан на котрім й-хав їздець, мав три ноги по коліна білі і вони оброшені вилискували до сонця. Чоловік середнього росту, мав на собі флянельову зелену сорочку а на голові кавбойський капелюх. Підперезаний був широким ременем, натиканім патронами, від котрого звисав в шкіряній торбі револьвер, а при високім каліфорнійськім сідлі телепався о короткій цівці кріс. Видно кріс був з дорозших, бо приклад був вибиваний гарніми срібними узорами.

Поява такого узброєнного чоловіка, хочби з трома навюченими кониками, не була в тих сторонах нічим особлившим. Особливо в осені можна було бачити такого подорожного частійше. Се був час, коли трапери вибиралися в лісі на зимовий сезон ловити звірят. Але у нашого подорожного всеж таки було щось особливого.

На довгім посторонку, увязаний до кульбаки ішов худий і голодний пес. Він не йшов а радше волікся, опираючись всіма чотирма лапами землі. Голодний носив худими боками, видовжав ра-у-раз голову з петлі і здавалося поплікав слину, якби дусився. На пів-здихаюче звіря ніяк не хотіло іти за чоловіком і що хвилі заривало ноги в порох та рвалося з посторонка назад. Подорожний, видно, не дуже ним журився, бо розглядався на всі сторони і тихо посвистував.

Тому походови приглядався зза густих корчів лози малий може дванайцять-літній індіянський хлопець. Він вийшов ранінько збирати калину, а коли побачив з горбочка, що надіздить подорожний, підбіг до доріжки і захавався в корчі. Зі страхом, що ціхує його расу,

припав під корч і не рушився, підохріваючи як звичайно всі Індіяне кожного подорожного, доки не зрозуміє його намірів і успособлення.

Упір пса дуже здивував хлопця. Він ніяк не міг зрозуміти, як може пес не хотіти йти за своїм паном. Він сам від давна годував собаки, із-див ними, а заки привчив тягнути санки, то навіть добре побивав, але ні в дома ні в других катах не здібав собаки, щоби так впиралася і не хотіла іти. В своїй молодій голові хлопець не міг ніяк найти причини опору пса.

Індіяни обходяться зі звірятами дуже лагідно, а особливо зі своїми тренованими собаками і душа хлопця, тої невинної дитини природи, обурилася до крайності, бачучи, як той жорстокий подорожний збиткувався над бідним, німим соторіннем. Зворушеній виглядом собаки не міг хлопчина довший час зібрати до купи думок. Коли процесія скрилася за деревами, вийшов з укриття на дорогу і йому впало на думку, чи чоловік той не вкрав часом собаки в другого.

Що то не його собака, то певно,—міркував хлопець. І з тою думкою скочив знова з дороги в корчі і пішов на свій горбочок дозбирувати калину. Однак подорожний і його впертий пес, стояли йому заєдно перед очима. Він глянув ще раз в сторону, куди подався подорожний і побачив в тій стороні за добру милю від себе дим. Хлопець зізнав, що в той бік дороги від сторони ліса нема ні одної індіянської хати, тож будучи з природи цікавим, почав підходити в сторону, звідки виходив дим, щоби переконатися, хто там є. По часі підліз тихонько корчами і побачив того самого подорожного, похиленого коло вогню як щось варив. Коні пустив тризти суху траву. По хвили піdnіс голову і звернувся до найближче стоячого дерева. До

дерева був припнятий впертий пес. Подорожний підійшов до него заклявши, копнув його зі всієї сили ногою. Пес заскавулів жалібно і рвався в зад, але посторонок був сильний і бідне соторіння побачивши, що не може втіchi, впало грудьми на землю і впялило мутні, зеленковаті очі в лютого пана. Ся дика сцена так глубоко вразила бідного індіянського Батіста, що аж заплакав і пішов впрост з того місця до "тіпі" свого чіфа, щоб йому росказати про пригоду з незнакомим білим і його псом.

Чіф Мустус був, а може ще й до нині є, знаменитим типом Індіянина. Своїм племенем управляв по батьківськи, любив кожного і рідко коли бувало, щоби когось з громади карав. Індіяне з Сакер Крік не були ще тоді зіпсуті білими, що педлюючи горівку або які дрібниці, рабували червоношкірого не лише зі шкіри, але з найбільшої його окраси, з тої дитячої віри до його чіфа та чесноти до його одноплемінників.

Чіф Мустус був незвичайно лагідний і чесний. Свою урядову одіж, себто білий вовняний коц з чорними по кінцях пасами накидав на себе з такою повагою, як який король. Але "бленкет" брав лише для урядових парадних виступів. І треба його було видіти, як на сході цілого племени ставав по середині зібраних, огорнений в бленкеті, з перами на голові. Як світили тоді його чорні очі, яким маєstatом віяло з кожного його руху. Але в будденнім життю вбирався в звичайну, добре протерту вже одіж цивілізованого чоловіка, якою обдарували Індіянів час до часу ріжні місії.

Завдяки місіонарам, що навідувалися на резерву Мустуса, Чіф набрав освіти, говорив дуже плинно і поправно по англійськи, запіз-

нався трохи з медичною, а навіть з найважнішими правдами християнської віри.

Малий Батіст застав чіфа при вечері. Поніклував старого в руку та задихуючися став борзенько оповідати про незнаного і його впертого пса. Але Мустус мало що зрозумів, а побачивши у хлопця слізки, погладив його по чорнім як гебан волосю і посадив коло себе. Підсунув йому кусник вуженої риби і палениці та попросив, щобі він поволеньки росказав йому ще раз по порядку, що і де бачив. Осьмілений Батіст росказав, а навіть висказав своє підозріннє, що подорожний певно украв пса.

—А як далеко може він вже бути?

—Розложився онде над потоком, дві милі звідси на нічліг.

—Гм, ти кажеш, украв пса. А може пес чим провинився і господар його вибив тай тому не хоче за ним йти... Все одно піду і побачу... а тобі, малий, дякую за інформації.

Мустус вийшов на двір, заслонивши рукою від заходячого сонця очі і глянув в сторону потока. Яких дві милі над потоком зносився понад тополями легкий дим.. Чіф відправив хлопця а сам подався в напрямі диму. Недоходячи до вогню побачив два спутаних каюси, що спокійно гризли суху траву. На закруті доріжки було знов два, обладовані пакунками. Ті побачивши незнаного, зачали форкати, але Мустус усідкоїв їх, сказавши кілька лагідних слів.

Незнаний відвернув голову від ринки, в якій шкварчіла солонина і привитав чіфа звичайним: "гав—гав!"

Богато більших людей думає, що то однокий привіт, який Індіянин на далекій півночі розуміє. Тої думки був і наш подорожний і він не мало счудувався, коли Мустус підходячи близьше поздоровив його дуже добре по англійськи

і мягко сказаним: “добрый день, пане! Як ся маєш? і при тім підніс до половини голови з певного рода шиком старий фільцовий капелюх. Того шику і грації навчився чіф від місіонарів і ним всегда з'єднував собі відразу симпатію со-бесідника.

—Мені сказано, тягнув чіф, що розложився ту на відпочинок подорожний і я прийшов побачити, чи не буду міг вам в чімнебудь помочи. Ісли чогонебудь потребуете, я і мої люди, будемо дуже раді, як схочете скористати з наших скромних запасів.

—Дуже красно з вашої сторони,—відповів білий з відтінком насьмішки, котра вразила трошки Мустуса, — але, думаю, я заосмотрений покищо у всю, чого потребую. Як ваше імя, коли можна спитати?

—Мустус, Чіф Мустус, єсли ходить о то, щоб представитися вам офіціяльно, з ширим усьміхом сказав Індіянин.

—А мое, Іван Вілсон,—якось шорстко вимовив подорожний.—Я працюю і іду в напрямі золотих піль Клондайку.

—Боюся,—сказав з прецизією Мустус,—чи ви не вибралися в дорогу трохи за пізно?

—Ох, я не думаю іти туди просто. Може дістануся там десь аж по-весні. Перезимую в першім Годсон-Бейськім пості, який по дорозі налибаю. То здається буде Чіпівеен. Як до него задалеко?

—Добрих триста миль звідси,—сказав Мустус.—Але добрий день дороги є близший пост, таки над Лессер Слейв озером. Є там і стація кінної поліції і я думаю ті люде будуть дуже раді помочи вам в потребі. Хоч як бачу, то ви заосмотрені в провіянт несогріше і як мені сказано, маєте ще три коні до пересідання.

—Так, потвердив Вілсон, і зачав з під лоба

приглядатися свому едукованому червоношкі-
рому гостеви, котрий за добре знав по англій-
ськи, щоб міг Вілсонови подобатися. Я, зви-
чайно,—тягнув даліше—подорожую пішком.
На землю! ти бестіє!—звернувся він до пса, що
знова встав з під дерева і натягнувся на шнурі,
пробуючи урватися.

Мустус заговорив до пса лагідно а той пі-
дігнувши під себе хвіст, знова положився.

—Ваш пес,—звернувся він до подорожно-
го, що знов нагнувся над жаром і занявся пече-
ннєм мяса—мусить бути голодний. Як що ви
щадите провіяント, я можу післати для него тро-
хи риби...

—Обійдеся! кинув шорстко Вілсон в сто-
рону чіфа. У мене всього подостатком. На! же-
ри! крикнув до пса і кинув йому кусок шкіри.
Пес ковтнув кусок в моменті і облизуючи зви-
саючі губи, німим, ледви чутним скомліннєм, да-
дав знати, що то всьо за мало.

—Мало з тебе, чортє? Я тебе навчу слуха-
ти! Або будеш злодію іти послушно, або пові-
шу на першій гиляці. І хопив недогорений ки-
мак та з цілої сили кинув бідному сотворінню в
голову.

Пес з болю завив і сховався за дерево.

—Ви ніколи не навчите вашого пса послу-
ху в той спосіб, замітив лагідно Мустус.

—Не навчу?—Крикнув люто Вілсон. А те-
бе, що обходить мій пес? Чи я тебе просив о о-
піннію? Як мені треба буде твоєї ради, то зажа-
даю. А поки що обійдуся без заміток паршиво-
го червоношкірого дорадника. Марш!

—Перепрошаю, — сказав тремтячий голо-
сом Мустус, — жалую, що...

—Жалуєш? Не маєш за чим жалувати. Го-
ни звідси, щобим тя більше не видів!—вицідив

люто крізь зуби Вілсон і показав рукою в сторону резерви.

Мустус відійшов не сказавши більше ні слова. Поведенне незнакомого дуже його розгнівало. Він ішов сюди з найкращими замірами і тепер не могло йому в голові поміститися, защо його подорожний так тяжко образив. Він преці як чіф племени міг дати Вілсонові до пізнання, що той перейшов границю резерви і міг зарядити, аби сейчас виніс ся. Що більше, він міг зажадати, щоби Вілсон здав справозданнє, хто він, куди іде, чому вибрався сам оден в пустарі Альберти, на що йому аж три коні і тільки провіянту; він міг зажадати вияснення, що то за причина, що його пес не хоче за ним йти, хиба тягнений на силу за шнур. Його уряд як чіфа племени давав йому до того повне право. І в міру роздумування над нетактом подорожного, ріс в старого жаль за дізнату образу. Але він хоч Індіянин, був за інтелігентний і за великий джентелмен, щоби мішатися в такі подрібні справи чужинця, а його віра в чесність людей не дозволяла підозрівати їх о злі учинки.

Все ж таки не сходило йому одно з думки, чому Вілсон так скоро хотів його позбутися? Він (Мустус) так члено його привітав, не дав найменшої причини до гніву, а було видно, що той чоловік уникає товариства людей і чуєся найлучше, як остає сам. В північних пустарах Територій така поведінка дуже незвичайна. Чоловік, що заблукав сам сотки миль від цивілізованого світа шукає товариства, тішиться стрічним чоловіком, якщо вже не зі скучи, то в ціли інформацій, де він находитися і кудою дальше йти. А тут білий чоловік, що пустився аж до Форт Чіпевіян, намагається остати сам, хоч дороги не знає, ні віддали.

—Невдячний, або підозрілий, сказав до се-

бе півголосом Мустус. Я йому предкладав пріязну поміч, а він мене так зганьбив і безцеремонно прогнав...

Так роздумуючи і нарікаючи на грубе поведіння Вілсона, старому зробилося його таки жаль. Може, думав він вкінци, чоловік вийшов з рівноваги зі злости на когось, чи на щось, що загнало його одинокого в пустарі півночі та ще й тепер, під лютий зимовий сезон... Хто може знати?

V.

Йосиф Кісаніс бачив двох людей в лісі.

Через хвилю, як старий Мустус вернув до свого "тіпі",—котре було нічим іншим як великим, полатаним шатром, що йому дав домініяльний уряд—дався чути на дворі тупіт кінських копит.

Чіф виглянув через занавісу і о мало не вдарився чолом об чоло з прибувшим чоловіком з сусідної резерви Сван Гіллс, положеної на захід від Сакер Крік. То був Йосиф Кісаніс, старий знакомий чіфа Мустуса.

Йосиф Кісаніс, щойно проїхав попри місце, де розтаборився незвичайний білий чоловік і... його пізнав. То, що Кісаніс сказав чіфови, коли оба посадили перед шатром, заставило старого глубоко призадуматися і він в часі розмови раз-у-раз кидав неспокійним зором в сторону потока, звідки уносилися легенькі хмарки диму.

—Справа, що ти мені Йосифе сказав—заговорив Мустус поважно, коли приятель зі Сван Гіллс докінчив—зраджує підозрілі обставини і може якраз бути причиною, чому пес не хоче за ним йти. Однак не можна з того заключати, що сталося щось злого і чоловік може легко оправдатися. На щастя маємо недалеко

тих, на котрих спочиває відвічальність займатися такими справами і котрі будуть найлучше знати, що і як зробити. Після гінця по сержанта Гендерсона, а той вже має спосіб, як повести справу, щоби довідатися правди.

В пів години опісля гнав післанець на швидкім коні в сторону Лессер Слейв, а старий чіф став розповідати Йосифові свою візиту в білого чоловіка і уразу, якої дізнав незаслужено.

Кісаніс смутно кивав чорною головою, а коли Мустус скінчив, встав і випрямившись на цілий зріст, закликав: "Великий Чіфе! Твоя кривда за велика, щоби її простити чужинцеви! Твій вірний приятель піде сейчас і зажадає сатисфакції!" Кулак, що його Йосиф поклав на груди, нервово скорчився, а бистрі чорні очі, осаджені над закривленим носом, зловіщо засвітилися.

Мустус сидів поважний, як мумія, вперши зір в землю.

—Ні, приятелю, — озвався зворушеного чужинець, коли він чоловік добрий, то може вже й жалує свого поступовання, а коли злий, то кара жде його з інших рук. Дякую тобі за оказану любов. Сержант Гендерсон буде тут напевно завтра рано, а я розставлю варту, щоби слідила Вілсона. Бо він як звітить, що підозрілий і стережений, може ночію нам виємкнутися, єсли взагалі що укриває. Ти переспиши у мене і повториш рано своє оповіданнє сержантowi.

Слідуючого ранку, щойно сонце виходило понад корони дерев, як проспектор порався коло снідання, а попри него дорогою, на кид каменя, проїхало двох іздців.

Оден з іздців молодий Індіянин, кинувши лише оком в сторону "кемпі" натиснув коня острогами і почвалав дальше на всхід, а другий

нагло спинив буланого, доброї раси коня і звернув в сторону проспектора.

Їздець був убраний в червону суконну блюзу і стіжковатий капелюх, який звичайно носить "мавнед" поліція. Три золоті пагони і корона, вишиті на правім рукаві блузи висше ліктя, свідчили про його рангу, а пояс набитий патронами і револьвер в шкірянці доказували, що був в службі.

—Добрий день! поздоровив він проспектора прямішим тоном, окинувши оком табор.

—Ох, добрий день! відказав Вілсон, піднісши голову від начиння, в котрім щось мішав. Виглядав трохи змішаний, хоч він бачив їздців з далека, перед тим доки вони його побачили. Ваша поява досить несподівана — додав. Куди Бог провадить? Далеко?

—Ні, лише обізджу свій район. Звичайно заглядаю між Індіянів раз на тиждень — а ви?

—Задержався тут на день, щоб трохи відпочали шкапи. Проспектор випростувався і моментально окинув оком зброю сержанта, пояс з патронами і револьвер, а відтак глянув йому і в лиці.

—Я в дорозі до Чіпівеян на зиму — фаміліярно продовжав Вілсон. Пускаючися до Юкон сушено, здається мені, щом зблудив і надолужив добрий кусень дороги.—

—Ваша правда, сказав Андерсон, ви змилили. А ви самі?

—Так. Хиба що маю собаку он там під деревиною і каюсів. А по короткій надумі додав: Я сподівався здібати партію далеко з заду, але певно розійшовся з ними. Правдоподібно я взяв противний напрям на "кросінгу", щось так мені здається.

—Отже до побачення, сказав сержант, пус-

каючись в дорогу. Я ще вас побачу по сніданню.

— Лишіться, поснідаєм в двох, просив Вілсон.

— Дякую. Годину тому як поснідав. Скоро упораєтесь, поступіть до чіфа, я вам поясню куди вам їхати до Чіпівеян, щоби не блудили. В тих сторонах свіжому чоловікові не легко орієнтуватися, а се належить до мого обовязку вас справити на добру дорогу. Крім сего, я би хотів дещо з вами поговорити. Імя, звідки і такі інші справи. — Знаете служба... Я мушу репортувати кожного подорожного, що переходить мій район і коли у вас є які листи післати, я справлю їх до Едмонтону. Послідне судно в сім сезоні віходить позавтра.

— Добре! Дякую, широ! Я там буду.

Андерсон відіхав до мешкання Мустуса і в трох з Йосифом зробили секретну конференцію. Кісаніс повторив сержантові вчерашній розмову з чіфом і з заінтересовання, з яким Андерсон слухав його оповідання, можна було вносити, що він добачив причини, на яких міг підозрівати правдомовність Вілсона щодо його присутності в тих далеких пустарах півночі.

Коли вони так розмовляли, до шатра втиснувся поспішно малий Батіст і оповістив, що незвичайний чужинець осідлав коні і збирається втікати не попрощавши з чіфом, як велить звичай.

Почувши се, сержант вискочив з шатра і одним зворотом був при своїм кони, який кілька кроків від входу скубав ліниво траву. Допавши сідла, пігнав гальопом до Вілсонового табору і станув перед немало здивованим, но на позір спокійним, проспектором саме в хвили, коли той сів на каштана з трома білими ногами і

збирався від'їздити назад в сторону, відки привів.

— Я думав, що ви встарчитеся в слові, з відтінком гніву сказав сержант, станувши своїм конем до лиця здивованого Вілсона. Ви задумали мене перехитрити і висмикнутися. Будьте так добрі і злізайте. Перейдетеся зі мною, бо я маю з вами дещо важного поговорити.

— Не мав я думки вас хитрувати, сказав Вілсон трохи ображений в своїй невинності. Я саме пускався заглянути до чіфа і сказати Вам, що я змінив зовсім первісний плян. Коні відпочали і я задумую нігде не задержуватися, але перти як скоро буде можна до моєї кватери ще перед снігом.

Дуже добре, Вілсон. Я вас не задержу ані десять мінут довше, однак є деякі річи, на які я хочу від вас пояснення, ще заки виберетеся в дорогу.

— Що за річи? — питав Вілсон. — Я ні вас не видів ніколи в життю, ні взагалі нікого з цих людей. Чого хочете?

— Се дуже можливе, але може тут є дехто, що Вас бачив, — сказав сержант.

— Ви не маєте жадного права мене задержувати, — сказав рішучим голосом Вілсон. Я спокійний подорожний і подорожую в своїм власнім інтересі.

— Се дастесь видіти. Ісли ви є спокійний подорожний, то не маєте причини боятися, ісли ж ви не є... У всякім разі прошу на хвильку до шатра Мустуса. Переговоримо дещо.

— Але ж добре! Чому не піти — кинув небдало Вілсон.

Сержант заждав, доки подорожний не поズбирав коний і не був готовий йти за ним. По-

лісмен не хотів його тепер лишати самого ~~ані~~ на хвильку, будучи певним, що Вілсон втіче. Коли той переходив попри дєрево, до котрого був увязаний пес, бідне звір'я шарпнулося взад і заскомліло. Сержант заговорив до пса лагідним тоном а сей відразу успокоївся, зігнув під себе хвіст і поклався під дерево.

—Чий се пес?—запитав сержант Гендерсон.

—А чий же як не мій? Чий міг би бути?—відповів Вілсон, сідаючи на коня.

—Та я не про се, але його поведінка ~~до-~~ сить цікава. Мусів добре набрати, коли вас так боїться... Та про се пізніше,—подумав сержант.

—Ну готові?

—Готов.

—То їдемо до чіфа! і Гендерсон зрівняв свого коня з каюсом подорожного та обсервував Вілсона в такий спосіб, в який вміють обсерувавти лише полісмени.

VI.

На допитах.

По прибуттю до чіфового шатра, Гендерсон вказав подорожному крісло, а сам сів ~~на~~ звичайній лавці при невеличкім столику, збитім зі звичайних тертиць. Шатро Мустуса, що творило для него літну резиденцію, було обставлене дуже просто. Крім лавки, простого столика і крісла стояло ще старе жалізне ліжко а при вході скринка з коновкою на воду і черпак. По середині бляшана, дешева піч. То лише зимова кватира чіфа, будована з матеріалу і мальювана блідо синьою краскою була умебльована і укращена як пристало на чіфа племени.

Побачивши з хати, що гості лишили коні

і ввійшли до середини, чіф з поспіхом війшов до шатра.

—Але-ж панове! Прошу до хати, тут дуже невигідно—попросив Мустус.

—Байдуже,—сказав Гендерсон,—ми лише на хвилинку. Я не хочу задержувати пана Вілсона, бо він спішиться в дорогу. Сядьте коло нас.

Чіф примістився на ліжку, а сержант отворив провізоричний суд спокійною заміткою:

“Моїм обовязком сказати вам пане Вілсон, що кілька обставин, сполучених з вашою появою в сих околицях, вимагає вияснення. Якщо уважаєте за потрібне додати щонебудь до попередних ваших пояснень, то добре, але я мушу записувати все, що ви скажете. Від вас отже залежить відповідати або ні на мої запити.

—Чи я арештант?—крикнув люто Вілсон.

—Ні, покищо ні! Звертаю однак вашу увагу, щоби ви говорили спокійнішим тоном.

—То чого ж мене задержано? О що мене посуджуєте?

—Будьте спокійні. Я не посуджу вас о ніякий злочин, бодай на разі ні. Попросив я вас лише по тому, щоб ви вияснили деякі обставини, котрі на мою думку зраджують певного рода підозріннє. Ви сказали, що подорожуєте самі, чи так?

—Так.

—Я зрозумів, що ви ідете самі від часу, як минули “Кросінг”.

—То правда. Я сподівався здібати там моїх приятелів, але...

—Я знаю. Отже, від коли ви лишили “Кросінг”, ви подорожували абсолютно самі. Так бодай виходило з вашої розмови.

— Сам, зовсім сам. Доки розумієся не прибув сюди, де...

— І ви нікого не здібали по дорозі?

— Нікого.

Сержант звернувся до Мустуса, який уважно прислухувався розмові, і попросив, щоб кликнув Йосифа Кісаніса.

Малий Батіст, що навинувся під руки, побіг до хати чіфа і покликав Йосифа. Коли приятель Мустуса станув по середині шатра, сержант поздовжив його приязно кивненем голови.

— Підійди Йосифе трошки близше. Приглянеться добре сему джентелменові і скажи, чи ти видів вже його коли перед тим.

Кісаніс лиш раз кинув оком на подорожного і сказав ломаною англійською мовою:— Так, я бачив його два-три дні тому назад.

— Де ти його здібав, Йосифе?

— Недалеко мого “тіпі” на Сван Гіл.

Вайлсон порушився в кріслі і глянув люто на Кісаніса.

“Проклятий брехун!” — аж засичів. — Я не бачив сего нужденного Індіянина ніколи на свої очі, доки не прийшов сюди. Сук...

— Тихо! — grimнув Гендерсон. — Ви будете говорити, як він скінчить. А уважайте, що я нікого ображати не позволю.

— Чи ти певний, Йосифе, що то сей сам чоловік, якого ти бачив на Сван Гіл?

— Він! Я того певний.

— Чи він був сам?

— Ні, з ним їхав другий білий чоловік.

— Добре. Оповідай свою історію як вмієш і як знаєш. — Кажеш, що він їхав в товаристві другого білого. Що вони робили?

— Їхали доріжкою до мочара. Я збирав калину недалеко дороги і сховався за дерево, щоби вони мене не бачили. Поперед них біг

великий “госкі” пес, полошив птахів і гавкав. Оба подорожні їхали поруч себе на “каюсах” а за ними ішли два другі коні з клунками...

— Пожди хвильку—перервав сержант,—А чи бачив ти коні і чи пізнавби їх?

— Так, — відповів Йосиф. — Коням я тоже добре приглянувся. Отсей джентелмен їхав на каштані, що мав три ноги білі по коліна, а його товариш був на чорнім з лисиною на чолі.

— Ага! Ти кажеш, бачив пса.

— Бачив. То той сам, що он на дворі прив'язаний до кульбаки. Він належить до другого чоловіка.

— Відки ж се знаєш?

— Коли їздці минули резерву Сван Гіл, розложилися на ніч в опущеній хаті старого Теда, трапера, що тому дві зимі як помер. Сей чоловік збирав патики а його товариш бавився з пском. Я думаю, що то пес другого чоловіка.

— Ти за богато думаєш, втрутів Вілсон.

— Прошу не перебивати, різко замітив Гендерсон. Щож даліше?

— Вони “кемпували” — продовжав Кісаніс — в хатині старого Теда, що то помер пару літ тому.

— А як довго вони там були?

— Два або три дні. Здається три. Першої ночі я підійшов до хатини і чув сварку а навіть крик, але не бачив нікого. На другий день рано вони палили в хатині великий огонь, бо дуже густий дим ішов з неї. Сей чоловік покручувався коло “шеку” а другого я більше не видів.

— Другого чоловіка ти більше не видів. Гм... А як довго ти сего там бачив, спитав по-важно задуманий сержант і вказав на Вілсона, котрий сидів як на грани, ковтав слину, але вдавав спокійного.

— Два-три-пять днів... не пригадую добре.

— Коли він вибрався з “шеку” Теда, що ти зробив?

— Ішов з далека слідом за ним, аж над сей потік, де він ночував, а відтак оповів все чіфови Мустусови.

— Добре, Йосифе, то досить. Дякую!

Коли Кісаніс відійшов, сержант звернувся до Вілсона, котрий недбало розвернувся на кріслі, і спитав поважно:

— Ви чули, що говорив сей чоловік. Чи можете дати яку відповідь?

По довшій павзі, чоловік, що назавав себе Іваном Вілсоном, почав надумуватися, що сказати. Зібравши до купи всю увагу, відкашельнув і запанував над своїм голосом.

— Уважайте, пане сержант—зачав спокійним, низьким голосом, нагнувшись над стіл, і дібравши широго, переконуючого тону—Індіянин має по часті рацію. Нас було дійсно двох в часі і в місци, як він описував, але, Бог нехай буде мені свідком, чи я зробив тому другому чоловікови якунебудь кривду. Се був мій товариш і коли ми посварилися за дрібницю тої ночі, як заночували в хатині коло Сван Гіл, товариш мене покинув і вернувся назад.

— Ага,—завважав сержант, піднісши очі від нотеса, на котрім записував,—а не казав ваш товариш, куди йде і чи взагалі згадував про се. Бо, бачите, —додав—від сего богато залежить. — Коли ми його знайдемо, ви будете вільні.

Вілсон зморщив чоло а по тілі пробігла дрож. Все ж таки спокійно як лиш міг, відповів:

— Казав, що йде на Сторджен Лейк.

— А яке його ім'я?

— Віліям Лейман.

— А ваше? яке ваше правдиве ім'я?—спитав з притиском сержант.

Чоловік хвильку завагався.

—А дійсно, сказав вкінци, нема причини, чому ви не маєте знати моого правдивого імені. Я називаюся Чалі Кінг. Вілсон є моє приbrane імя, а радше сказати імя моєї професії, бо я колись, знаєте, був актором.

—Ta-a-a-k... тягнув Гендерсон і скоро писав в нотесі всьо, що йому казав Кінг. А коли скінчив, подивився остро в очі подорожному і поважно заявив:

—Чалі Кінг, я вас мушу задержати до часу, доки не найдеться Віліям Лейман.

—Що? хиба я мушу бути відвічальним за кожного волоцюгу, здібаного по дорозі, а котрий здуріє і стратиться яким способом? Хиба я мав право або причину здергувати Леймана іти до чорта, як він намігся,—тай по тій причині мене задержувати?

—Коли ваші зізнання вірні, то се буде лиш хвилева недогідність, сказав сержант. Я порозсилаю Іздіянів, щоби відшукали Леймана. Ви знаєте, що ті шукати вміють і я вірю, що до двайцять-чотирох годин ми його будемо мати.

—Але ж у вас нема варанту мене задержувати—впирається Кінг. Хиба думаете взяти мене силою, без варанту...

Если покажеся, що потреба буде ужити сили, так.

—Се насильство над мирним чоловіком, люто крикнув Кінг і вдарив пястуком о стіл.

—Так? засміявся іронічно сержант. — То прошу затямити собі дві річи. Перше: ви провадите пса, котрий належить до вашого пропавшого товариша Леймана, або як він там називається. Звіря, коли б йому дати до вибору, пішло би напевно за своїм паном, если б він був. То, що ви тягнете собаку за собою силою, зраджує поважне підозріннє. Друге: я бачу, що

при вас зістали всі чотири коні, до котрих, як думаю, мусів мати певні претенсії і ваш товариш подорожі. Ісли Лейман вернув на Сторджен Лейк, так як кажете, то мусів піти пішки. А сего ніхто в сих сторонах не зробить по добрій волі, хиба... хиба якимсь способом примушений. І я вам скажу, Кінг, що у мене є підохріння, єсли вже не гірше, то бодай то, що ви в посіданню двох крадених коний... На підставі того підохріння я вас задержую, щоби... Ах, чи можете мені пояснити...

Гендерсон не докінчив, бо в тій хвили Кінг зірвався з крісла і зловив за рукоять револьвера, що виставала з шкірянки, почепленої до ременя. Але сержант хоч пильно записував в нотесі відповіди Кінга, то ще пильніше слідив його руки і заки той вспів витягнути великий на шість патронів револьвер, Гендерсон скочив зза стола і зловив Кінга за горло. Вивязалася коротка борба. Кінг хоч менший від полісмена, за то сильніше збудований, ударив противника з цілої сили в груди, і взявши його ззаду за ковнір блюзи, хотів звалити на землю.

Мустус піднісся поспішно з ліжка з думкою станути сержантови до помочи, але підійшов лише пару кроків і пристанув. Він зінав, що Гендерсон, хоч худий як хорт, але жилавий і поконає напасника. Було йому також відоме правило борби, що йти двом на одного то не погентельменськи і тому він до бійки не мішався. Зато пильно стеріг, щоби Кінг не сягнув за револьвер. Але на то не було часу. Гендерсон в мить зловив Кінга за руку і в випробований полісменами спосіб викрутів її назад-нагору, сягнув як міг найскоріше до кишені і наложив на него кайданки.

Тяжко відсапуючи здіймив сержант з Кін-

га ремінь з набоями і револьвером і кинув на стіл.

— Тепер бачиш, що зі мною жартів нема— промовив Гендерсон лагідно. Кулі, на які ти так богато надіявся, онде на столі, і я порадив би тебе бути чесним...

— Проклятий чорте!— прошипів люто Кінг.
— Чекай я ще відплачуся тобі за се!

VII.

Пара Мокасинів

“Тіпі” чіфа Мустуса оживилося. Кісаніс за прягав коні до воза, малий Батіст збирав дрова і помагав чіфови приготувати обід. Гендерсон порядкував подерту під час бійки блюзу, а Кінг сидів скований, глипав люто очима і влерто мовчав. Чіф просив його дещо їсти, але той шорстко відмовив.

По обіді виїздила з подвір'я ціла каравана. На возі, що рушив перший, посадив Гендерсон Кінга а сам примістився лицем до него. За тим ішли чотири коники проспектора, два обвючені а два осідлані. Похід замикав здоровий молодий індіянський парубок на коні, що вів зі своїм в парі гарного сержантового дереша. Пес нагодований і пущений на свободу, бігав по корчах, полошив птахи і погавкував. Дорога була далека і доперва на другий день рано станицули в Лессер Слейв. Гендерсон примістив Кінга на постерунку за кратами, наказав свому товаришови стерегти його пильно, а сам змінив коня і навіть не відпочавши почвалав назад на резерву Мустуса, щоби шукати слідів Леймана.

— Що ви думаете, Чіфе?— спитав сержант, коли оба приятелі засіли в хаті і застановлялися над тою справою.

— Вам відомо, сержанте, як я далекий підозрівати людий в злочині, але в сім случаю є

кілька обставин, що родять і у мене підозріннє. Той Кінг взагалі мені не подобається.

— З того як він заховувався, можна вносити, що то послідний драб,—сказав полісмен згадавши за бійку.

— Від чого ж зачнемо?—звернувся до чіфа.

— Від чого ви не зачали б, сержанте, я і мої люди дамо вам поміч, на яку нас стати. Та на мою думку, треба пустити людей, щоби відшукали Леймана. Може бути, що оповідання Кінга правдиве, і той посварившися міг дійсно вернутися назад.

— Дуже добре, чіфе. Будьте так добрі і дайте мені людей.

За годину гнав відділ Індіянів на шпарких конях в сторону Сторджен Лейку. Коли минули "щек" небізника Теда, позлазили їздці з коней і слідили уважно дорогу, але слідів не було. Так пройшли більше як п'ять миль, але крім слідів Кінга, що ішов на всхід, не мож було дослідити найменшого сліду в противнім напрямі. Перешукали цілу околицю Сван Гіл—надармо. Ніхто не бачив чужого білого чоловіка. З тим відділ вернув.

Чіф задержав людей на подвір'ю, бо думав, що вони єще будуть потрібні, а сам з Гендерсоном пішов до хати. Перед ними стояв поважний проблем. Було як найдокладніше відомим, що до "шеку" Теда заїжало двох людей. Сказав се Кісаніс, тай Кінг потвердив, що у него був товариш. Але там слід Леймана і кінчився. Не було найменшої вказівки, що сталося з чоловіком. Єсли б він подався назад на Сторджен Лейк, як говорив Кінг, то питаннє, в який спосіб вертав. Кріл не мав, щоби летіти, а по дорозі нема найменших слідів ні чобіт, ні кінських копит. Що могло статися?

— Боюся,—сказав чіф, чи не замордував

Кінг Леймана. По нім можна всього сподіватися.

— В такім разі, де подібні тіло? Як кажуть твої люди, то вони перешукали цілу околицю як граблями і не завважили ні свіжо спорпаної землі, ні тіла, ні жадного сліду, який вказувавби, що поповнено злочин.

Сержант станув отже перед двома питаннями, які треба було конче розвязати, заки міг зробити проти Кінга оскаржене за злочин. Перше, хто був пропавший більш подорожний і як називався? Бо коли поясненне Кінга, що він вернув на Сторджен Лейк, показалося неправдивим, то можливо, що Кінг подав і фальшиве ім'я свого товариша. Друге питаннє, що сталося з тілом? Коли нема слідів, щоб де поховано, то куди міг Кінг його подіти?

Щоб розвязати першу загадку, сержант постановив вислати констабля МекДональда до Едмонтону по близші інформації. Він вірив, що Кінг вибираючись з товаришом на північ, мусів ходити з ним по склепах, мусіли десь ночувати. Певно хтось в місті їх бачив і ніде инде, а в Едмонтоні треба шукати за іменем пропавшого і за деякими другими подробицями.

— Але що сталося з тілом, если Кінг замордував товариша? Яка ваша, чіфе, думка?

— Ясної думки у мене немає, сержант, але здалоб ся перешукати той невеличкий мочар, що недалеко шеку Теда.

— А-а-а! Маєте рацію! Я і забув за той “слу” (мочар). А то справді Кінг міг почепити до трупа якийсь тягар і пустити в воду. Ба! але така справа сполучена з великим трудностями...

— Якими?

— З мочару не має води відпливу і трудно буде спустити, а хочби яким чином воду і спустив, то на дні кожного мочару кілька стіп бо-

лота. Тіло, а ще обтяжене, могло спочити аж на дні болота...

—Але ж я зовсім не думаю осушувати мочару. Хто б таке робив? Покличу до отих людей, що на дворі, ще з тузин і перешукаю докладно і систематично цілий мочар. Голку найдем, не то чоловіка, впевняв сержанта Мустус.

Коли він се говорив, в дверах хати станула старенька індіянка, а побачивши полісмена, подалася назад до сіний. Стара держала в одній руці пару мокасинів гарно вишиваних кораликами, а в другій палицю. Мустус побачивши, що бідне старе соторіннє боїться ввійти, вийшов до неї до сіний і щось довше з нею по індіянськи говорив. Вкінці попросив стару до середини і звернувся до Гендерсона:

—Ta стара жінка також бачила в “шеку” двох білих людей. Вона каже, що той другий чоловік замовив в неї пару мокасинів, а коли вона принесла їх, вже його не було. Сей чоловік, каже стара, що його повезли, її прогнав. Вона ще раз прийшла. Того другого чоловіка таки не бачила, а Кінг палив в хатині великий огонь і щось так смерділо якби ...мясо. З цікавості, що білий чоловік варить, вона, каже, підійшла аж до дверей, заки Кінг її побачив, а коли побачив, пустився до неї з сокирою і грозив, що убє як собаку, если посміє щераз прийти. То бачите, сержанте, дуже старенька жінка і хотіла дістати за мокасини заплату, сказав Мустус щиро.

—А! вона ї варта заплати, чіфе! майже крикнув Гендерсон і встав нагло з крісла. Варта не за одну пару, а за п'ятьдесят!

Чіф подивився здивовано на сержанта не розуміючи, що сей має на думці.

—Не розумієте?

—Ні, сержанте!

—Вона подала мені думку, що варта добре

гроші. Чому я давніше о тім не подумав?

— О чім? — Не розумію.

— Зовсім просте зіставленнє. Каже, що палив великий вогонь і що чути було мясо... Ясне отже, як сонце, що Кінг трупа спалив...

VIII.

Шерльок Гольмс.

Був се кінець жовтня. Ночі ставали щораз холодніші, однак сонце, хоч як коротко стояло на горизонті, не давало воді замерзнути. Ранками мочари вправді при берегах покривалися тоненькою ледяною старкою, але в день знова лід топився. Однак котрогонебудь дня термометр міг опасти і перешкодити в пошукуванню за доказом мордерства, если взагалі Кінг його повинив. Часу на трачення не було, бо раз мочари позамерзали, тоді прийшлосяби чекати весни.

Отже сержант скористав з предложеної помочи Мустуса і вони таки того самого дня подалися на місце злочину, в товаристві майже не всього мужеського населення Сакер Крік резерви.

Прибувши до “шеку” Теда, Гендерсон взявся до дуже уважної і подрібної інспекції. Він, правда, заглянув на хвильку до тої хатини, як вертав з Лессер Слейв Лейк по замкненню Кінга, але не мав тоді часу на докладне перешуканнє. Кинув лише побіжно оком по кутах та по долівці, однак не завважив ніяких слідів, які вказувалиби на бійку або на поповнений там злочин. Тепер маючи доволі часу і поміч, міг поволи, систематично заглянути в кождий кут і до сего він якраз забрався.

“Шек” Теда як всі того рода траперські буди, був збудований з кругляків. Похилий дах виложений дручками, прикритий травою а відтак

землею. Дах був в богато місцях діравий і порослий буряном. В куті від входу було лищено в даху діру, щоб мав куди виходити дим. В кутах при поздовжніх стінах стояло дві прічі. Такі прічі подибується по цілій північній Канаді не лише в "шеках" траперів або рибаків, але також в богато початкуючих переселенців-фармерів. В землю вбитих два стовпці, а до них прибіті поперечки. На поперечках спочивають поукладані дручки, що творять спід ліжка. На ті дручки накидають сухої трави і то вся постіль, яка служить траперови цілу зиму.

На прічах в хатині второго Теда одні стовпці і поперечки були обкоровані а другі з корою. Тим, що на них здерто кору, приглядався уважно чіф Мустус. Приглядався і сував рукою по гладкій поверхні поперечок та щось до себе помрукував.

—Найшли що підозрілого?—спитав сержант чіфа.

—Найшов і лиш думаю, як за давно було зроблено.

—Що?

Чіф кивнув на Гендерсона, щоби підійшов до прічі. Сам клячів на однім коліні і погладжуваючи рукою поперечку.

—Бачите, сказав, оту другу прічу. Стовпці і поперечка некоровані, вона вистелена лозовими прутами і осокою а можна навіть бачити в сіні виразну яму, де недавно спав чоловік. Пригляньтеся!

Сержант повів остережно рукою по заглубленню в осоці і на своє здивоване пізнав, де спочивала голова, де клуб, а де ноги.

—Ваша правда, чіфе. Місце ще тепле, сказав жартом сержант.

—Тепле, бо там недавно спав містер Кінг і то сам.

—Ага, ви хочете сказати, що його товариш Лейман, чи як він там називався, спав на другім.

—Так, Лейман спав на отсім.

—Але ж бо бідачискови мусіло бути невигідно на голих дручках.

—Не менче вигідно як Кінгови, та про се пізніше. Ви покищо зауважте, що кора зі стопців і поперечки на отсій прічі здерта недавно... може пару днів тому...

—По чим се знаєте?

—Бо коли б кору було здерто засвіжа, то поверхня стопців була би гладка. А їх обдерто вже сухими, взглядно остругано ножем. О! бачите, пізнати знаки вістря. Знаки свіжіські, не старші як з перед кількох днів.

—По чому пізнаєте?—спитав здивований сержант.

—А просто по тім, що знаки від ножа білі і свіжі, під час коли он сей сучок, який певно відрубано в часі будови, задимлений і старий. Так, так, пане Гендерсон, сю прічу обстругано недавно, вже по тім, як на нім спав Лейман.

—Може бути. А що ж сталося з сіном, якщо воно було коли на прічі.

Чіф показав на купу попелу в куті “шеку”.

Старий Мустус, маючи незвичайно бистрий нюх, вже давно звітряв, як з попелу заносило якимсь невиразним запахом паленого мяса і коли сержант згадав за сіно, він поважно і смутно сказав: “Ви бачите ту купу попелу? І коли б ми могли знова замінити його на матеріял, з якого він повстав, ми довідалибся багато...

З тими словами піднісся чіф з землі та підійшов до попелу. Нагнувшись над паловиском став порпати в нім вказуючим пальцем. Попіл з верху вже був твердий. Повстала на нім скрупа може не так задля давнини, як тому, що

кілька днів тому падав густий дощ і через отвір в даху змочив попіл. Ту скорупу Мустус розминав в пальцях і слідив за найменшим твердшим предметом. У него щораз більше утважувалося переконаннє, що сей попіл то нічо іншого, як гріб Леймана.

Но не було нічого підозрілого. Тоді він скинув блузу, закотив рукав і розгорнув попіл ширше по землі. Нараз випрямився і держачи в пальцях недогорене стебло осоки звернувся до сержанта: Є! то, за чим я шукав. Отже се попіл з осоки, що була на другій “прічі”.

— В такім разі, задумчиво сказав сержант, траву спалено і остругано стовпці для певної ціли.

— Не інакше. А та ціль—закрити сліди злочину. Правдоподібно сіно і стовпці були окровавлені. Ану шукаймо дальше.

І приляк знова над попелом. Гендерсон пішов за його приміром, скинув з себе блузу, закотив рукав аж по лікоть і собі пересівав рукою попіл. Мовчали оба, лиш час до часу чути було, як Індіянський Шерльок Гольмс, Мустус, за кождою жмінкою попелу підозріло його нюхав.

— А що? питав сержант.

— Чути виразний запах паленого мяса, відказав Мустус, набираючи свіжу жменю попелу.

В тім натрафив на щось твердого. Очистив предмет з попелу і подаючи його полісменові сказав:

— Марна річ, але може завести нас на слід чогось важнішого.

— Цьвях? спитав Гендерсон.

— Ні. Половина великої тригранної голки, якими звичайно шиють кожухи або мокасини. Тут є лише конець, а ушко з ниткою лишилося

певно при тім предметі, який шито чи направлювано.

—Слід розвязки ч. 2., сказав Гендерсон, і взявши від чіфа найдений кусок ігли вложив до нотеса, де вже під ч. 1. було вложене стебло осоки.

—Пересіваймо попіл дальше, але осторожно, радив Мустус. Ні, не так, сержант! Не на купу. Сипте дальше від паловиска, кожду жменю осібно!

—Добре, добре, чіфе. А уважайте на свої руки, а трохи і на мої, бо у вас незвичайний зір. Я, коли довше вдивляюся в оден предмет, зараз плачу. Попсув геть очі.

Пересипали вже з половину попелу, але крім двох других кусків осоки не нашли нічого.

Гендерсон радив вже залишити ту роботу, бо було добре з полудня а на дворі чекали люди приказу лізти в мочар. Але Мустус заввязався перешукати попіл до послідньої жмінки. По хвилі почув в пальцях щось твердого. Поклав той предмет на долоню і старанно обчищував. При діткенню палцем предмет роздвоївся.

Гендерсон звів очі на долоню чіфа.

—Кісточки, промовив.

—Так, потвердив Мустус. Питаннє лише з чого.

—Виглядають так, як з уда дикої курки, сказав сержант, обертаючи кісточки на чіфовій долоні. А може і ні—поправився—я не знаю, якому птахови їх признати.

—Се не кісточки з курки, ані з жадної другої птиці, які я знаю, відповів чіф по довшій надумі. Удо лісової курки,—а в сих сторонах їх лише оден гатунок— трохи довше і здається грубше... Так грубше... з качки хоч коротше, але ще грубше як в курки. Дика гуска чи нурок

зовсім виключені, а у шпака тонші... Ні, в наших сторонах нема птиці, щоби мала такі кісточки...

— То що ж ви з них зробите?

— Менча кісточка—сказав переконуючо чіф — се части мізинного пальця лівої людської руки і то мужеської, бо у жінок рука менча. Більша кісточка, о скілько додумуюся, але на певно твердити не можу, то части вказуючого пальця правої людської руки...

Почувши се Гендерсон скочив на рівні ноги і через хвилю вдивлявся з заінтересованнем в лиці старого чіфа. Але подумавши щось, зморщив чоло і так стягнув губи, що кінці його довгих, звисаючих вусів зійшлися в кружок.

— Ба, припустім, що кости людські, але-ж як ви знаєте, що вони з руки, та надівсе, як ви можете означити, з котрої саме руки?

Чіф усміхнувся своїм звичайним поважним способом і по хвилевій задумі сказав:

— Ще будучи молодим, я мешкав в одного місіонара, котрий крім теольогічних студій займався ще й медичною і херургією. Велика то благодать була для бідних Індіянів в сих пустарах територій. Посвяченю і знанню того доброго чоловіка завдячує много моїх людей здоровле тіла і душі. Що до мене я вже мав вроджений нахил до херургії і той благородний місіонар навчив мене всього, що сам лише знат в тій великій науці. А з мене був несогірший ученик. От і сі кісточки: для звичайного, з укладом людського тіла необзнакомленого чоловіка, ся менча може здаватися дійсно кісточкою з грубшої птиці, коли тимчасом се послідна кінцева кістка мізинного пальця лівої руки. Вам, сержанті, як бачу, трохи дивно, що я так певно се означую, та в сій справі я маю добрий досвід і певно не помиляюся. Що до більшої кісточки то судячи по величині і зіг-

ненню вперед, се правдоюдібно друге звено вказуючого пальця правої руки, однак в сім можу помилатися.

—Отже на вашу, чіфе, думку сі кісточки з людського тіла.

—В тім не маю найменшого сумніву.

—Єсли так, то справа починає прибирати дефінітивну форму, сказав поважно і зі зворушнім Гендерсон. Як бачиться поповнено тут злочин і сі кісточки треба буде поставити як доказ число 3. і 4.

Дальші пошукування в попелі відкрили ще два-три предмети, дещо підозрілі, і хоч самі в собі не дуже важні, але інтересні в злуці з прочими останками, котрі на загал складалися в цілий ланцух доказів, що на сім місци поповнено дикий злочин.

Вкінци усьо попелище було пересипане по долівці шеку і дальше в нім порпатися не було потреби. Сержант пригнувшись до самої землі єще раз дуже пильно і докладно перейшовся по нім і сказав:

—То здається всьо, що нам міг сказати попіл.

Але чіф оглядався і дальше по всіх закутинах хатини. Ходив, вдивлявся на поодинокі предмети, а коли його око спочило знова в куті, де було паловиско, він пристанув і втягав глибоко воздух. Нараз прикляк єще раз над попелищем і вstromивши вказуючий палець в саму середину паловища, зазначив в землі колісце не ширше як пів стопи в промірі, а зо два інчи глибоке. З ознакою вдоволення на лиці встав і випрямився на весь зріст.

—Знова щось нового? спитав сержант глядячи то на знак в землі то на усміхнене лице Мустуса.

—Глина під попелищем за мягка—відповів

чіф. Судячи по попелі, на сім місяці мусів горіти великий огонь і він повинен був висушити глину на цеглу.

—Щожби се значило?

—Значить, тягнув дальше чіф, що землю копано вже після того, як огонь вигорів... так, так! Яму закидано, а відтак знова згорнено над неї попіл. Коби рискаль... Оден з Індіянів, що сиділи на дворі при конях, скочив до недалекої хати і приніс рискаль. Чіф осторожно відпорпав яму, котрої береги в міру копання ставали щораз виднішими. Вкінци півтора стопи за глибоко наткнувся на великий, добре присмалений кусень мяса. Добув мясо і обтріпавши з землі поставив на прічу. Відтак закотив ще висше рукав і став шукати рукою дальнє в ямі, однак натрафляв лише на тверду землю. В ямі не було більше нічого; але се, що чіф витягнув, було найлучшим доказом поповненого звірства, бо мясо, як опісля заявила лікарська комісія, се було серце чоловіка... серце замордованого Леймана.

IX. Тайни мочару.

До вечера лишалося не більше як година часу і хоч почало віяти холодом, сержант не хотів відкладати перешукання мочару до другого дня. Він горів з нетерплячки зібрати як найскорше всі можливі докази злочину. Він тепер був переконаний так само як і Мустус, що дно мочару дасть їм богатий доказовий матеріал, не гірший від того, який достарчило попелище.

Вийшли отже з хатини і подалися з ожидаючими людьми над мочар. Мустус і його люди поскидали мокасини, уставилися в рядколо п'ять стіп оден від другого і заняли собою

ширину мочару увійшли в осоку. Сержант примицився на широкій купині над берегом і слідив рухи Індіянів. Води в мочарі було не більш дві стопи, але разом з болотом сягала людям мало не по пахи. Кождий з Індіянів заохочувався в довгу жердку і всі вони робили вигляд пастухів, що йшли до Вефлеєму витати Боже Дитя.

Поволі посувалися Індіяне в болоті і за кождим кроком сували поперед себе палицями на вхрест а босими ногами пробували кождий по обох сторонах себе, чи не трафлять на що твердого.

Зроблено було не більше чим добрих двай-цять кроків, коли почувся голос старого чіфа:

—А гов! Тут щось є!

Індіяне пристанули на своїх місцях і звернули очі в сторону Мустуса, котрий намагався піднести з болота палицею якийсь тяжкий предмет.

—А що там? снітав з берега сильним голосом Гендерсон.

Чіф не відповів нічого, бо ще сам не зінав, що завадив. Скупив лише усю свою увагу на предмет, як здавалося досить великий, о котрий з ріжких боків ударяв палицею, але не було що завадити, щоби витягнути його з болота. Йому на поміч прийшов молодий Кардіналь, що йшов з чіфом поруч. Поринаючи аж головою у воду сягнув рукою в болото і підніс той предмет, над яким чіф мучився добру хвилю.

—А що? не втерпів сержант, що найшли?

—Щось такого, в чім можемо зварити підвечірок..., жартом кинув чіф,—добрий і не малій чайник... З тими словами Мустус вернувся до берега, щоби передати сержантові найдешний предмет. До ручки чайника була прикріп-

лена дротом рура від печі. Чайник і рура були порожні і хоч' не давали жадного доказу, але сержант вписав їх у нотес як доказовий матеріал під числом 5 і 6. (Вже пізніше при розправі пізвав на суді оден з едмонтонських купців, що сей чайник Кінг купив у него перед відїздом на північ).

Тимчасом Індіяне поступали болотом дальше. Поволи, остережно сували ногами, а коли діткнув котрий чогось твердшого, всі приставали, доки той не впевниться, що се було. Вже западав сумрак і чіф подумав, чи не лишити-б дальші пошукування на другий день, коли ось оден з його півладних кликнув: "Тут щось є!" та став підводити з болота пару чобіт, повязаних за уха.

Індіянин сполоскав болото з чобіт і побачив, що холяви були випхані якимись річами. Се він і переказав чіфови, котрий находився на другім кінці ряду.

Тому, що вже темніло і ставало холодно бродити босоніж в болоті, а по друге пертий цікавістю переглянути, що там є у холявах, чіф дав приказ вийти з мочару.

Мокрі і перезяблі метнулися Індіяне по лісі, назирали велику купу сухого ріща і розложили перед "шеком" Теда кілька великих огнищ, щоби розігрітися і просушити шматте. Тимчасом Мустус з сержантом увійшли до "шеку" і розложивши огонь на старім паловищу, забралися до переглядання річей, що ними були випхані найдені чоботи.

—Ану, глядіть і по порядку подавайте мені всю, що там юайдете, — сказав сержант і взяв в руки олівець, щоб записувати найменшу подробицю. Що перше?

Чіф висипав на прічу всю, що містилося в однім чоботі. Наперед викотився жмуток па-

перу. Були се подерті і зімняті уривки листів замордованого чоловіка. За тим кавалки подер-того на куски коца, на котрім помимо болота і бруду з багнища видно було великі плями крові. Був тут ножик і богато другої всячини, як червона хустина до носа, два шкіряні обой-чики та інше.

Мустус заглянув ще раз в холяву і знова сильно нею потряс. З чобота випав кусок зо-лota.

—А то що?! крикнув сержант і підніс не-рівно скристалізовану брилку блискучого ме-талю. Довший час приглядалися приятелі золо-тому предметови і не могли вийти з дива, нащо чоловік кидав в болото металь, що був варта кілька десять долярів.

—Ану, потрясіть ще раз — радив усміха-ючись сержант. — Може бути, що та холява, се золота майна.

Мустус послухав, але в чоботі не було ні-чого більше.

—Пробуйте другий.

Чіф потряс другим чоботом. Не впало ні-чого, бо холява була заблькована. Встромив отже в чобіт руку і... витягнув покровавлену сорочку, невеличку траперську сокирку, на ві-стрю котрої була також засклепла кров, а вкінці зношений мокасин.

—От і маємо всю, за чим шукали — сказав сержант якось смутно. Вже з того можна-б зложити повні докази страшної трагедії, яка мусіла розігратися в отсій хатині... Сокирка окровавлена а так само сорочка і коц. Чи се кров людська зможе без сумніву аналіза дока-зати.

—У мене немає майже сумніву, сержанте, що то людська кров, — сказав чіф, пригляда-ючись сокирці. На ній іменно кров скипіла

бріллями і болото мочару не вспіло її розпустити. Знак, що злочин поповнено недавно. Щотичиться мокасина... тягнув дальше чіф, беручи предмет в руку, то він... і нагло замовк. Він побачив в підошві мокасина блискучий предмет. Підніс його отже близше до очей і по хвили промовив тихо немов сам до себе:

— Так, так! То, що я думав.

— Що такого? зацікавився Гендерсон.

— Нічого надзвичайного, промовив лагідно Мустус. Річ маленька. А чи ви, сержант, маєте той конець голки, що ми нашли в попелі?

— Розуміється, що маю! Треба вам?

— Позвольте.

Сержант добув захований в нотесі предмет і подав чіфови.

— Отут, бачите, в мокасині є друга частина голки і то з ушком та ниткою. Бачиться, чоловік направляв мокасин і або не вмів обходитися з твердою скірою та зломав голку, або хтось йому в роботі нагло перешкодив... А дивіть, сержант, як точно одна частина до другої пасує!

— Великий з вас чоловік, чіфе! — кликнув одушевлено Гендерсон. Прямо чудесний чоловік! Говорять про Шерльока Гольмса... Але що він напротив вас — партач!

— Я не знаю пана Гольмса — звинявся Мустус. — Думаю, що то мабуть якийсь великий доктор.

— Великий і славний “гумбог”. Се лише фантазований герой кримінальних повістей одного англійського ученого новеліста — поясняв сержант — такого чоловіка ніколи не було на світі — але ви... ви чіфе, дійсний, жиучий Шерльок Гольмс...

— Не перехвалюйте, сержант — відозвався поважно Мустус — бо сказавши по правді, чим я тут прислужився? Преці то мій обовязок, як-

чіфа, служити вам за товариша при дослідах злочину, який лучився на землі моого племени...

—Що-о-о! кликнув Гендерсон. Та-ж якби не ви, чіфе, то хто знає, чи той кровожадний збуй не вийшовби на волю!

—О ніколи! заперечив маєстатично чіф. Може бути, що убійник уйшовби кари, предвиденої людськими параграфами. Може бути... Але є Висший Розум, як мій або ваш; є Висша Сила, чим сила "мавнед", поліції; є більша і певнійша Справедливість, як у всіх земських судах!.. Мустус виговорив ті слова з великим жаром і переконанням. Гендерсон не чекаючи, щоб він скінчив, обняв старого Мустуса і поцілував а з його очей капнуло на лицез чіфа дві перли — слізози. ...і вона, та Висша Сила ніколи не дозволить, щоб злочин не був покараний — кінчив переконуючо Мустус.

—І я в се вірю, чіфе, — схвильовано промовив сержант.

—У нас, в північних індіянських племен, є повіре чи легенда, що хто убивби свого брата, то нехай він яким способом і уйде заслуженої кари від племени, однак він стане вічним скитальцем на землі: і коли не згине з нужди і виснаження, переходить в дике звіря і власними зубами розшарпue своє грішне тіло...

—Дуже подібні легенди — потвердив сержант — мали Німці а навіть Канадійські Французи. Я читав про щось подібного в німецькій літературі Вейр-Вольфа а також в "Лоп Гару".

—От бачите! Коли і другі народи мають подібні повір'я, — то воно щось в тім є.

—Безперечно! рішив сержант, — є страшнійші кари за подібні злочини, як от сей що ми на його слідах, однак люди мусять вперед судити і карати після своїх законів.

Упорядкувавши весь доказовий матеріял і попрашавши щиро Мустуса та його людий, Гендерсон подався до своєї кватири на Лессер Слейв і на другий день в товаристві констабля Ирвина пустився з Кінгом до Едмонтону, на суд, як з оскарженим о брутальний морд, повнений над Лейманом.

X.

Слабі докази.

Того самого пополудня, коли Кінга поставлено в поліційнім суді Едмонтону до списання вступного протоколу, на Стратконі висів з жалізничного вагону муштина середніх літ і звернувшись до начальника стації, щоб той вказав йому дорогу до бараків жандармерії. Незнакомий не ріжнився спрівді нічим від других подорожників, але з його рухів і відмінного акценту можна було зважити, що то свіжий імігрант, правдоподібно з Лондону. В одній руці держав добре випхану валізку, а в другій подорожний коць, стягнений ремінцями. Послугачі кинулися забрати від него річи і викликували назви готелів, захвалюючи кождий чистоту і вигоду. Побачивши однак, що незнакомий почав бесіду з начальником, здергалися з услугами.

—Альберта готель! кликнув начальник. З гурту готелевих послугачів вискочив звинний парубчик і взяв від незнакомого подорожні пакунки та миттю викинув їх на верх критого омнібусу. Гість примістився в середині і розказав фірманови їхати поспішно до готелю. Незвичайна то річ в Канаді, щоб ново-прибувший імігрант міг щонебудь розказувати старшим поселенцям; однак сим разом розказ гостя був вимовлений в такий спосіб і таким тоном, що було видно, що сей чоловік вміє розказувати і жадає, щоб його розказ був сповнений. Тимто

і фірман мимовільно і без надуми підігнав добре коні і за хвилю став перед щойно збудованим тоді гарним готелем "Альберта".

Гість не задержався довго в готелі. Виписав в книжці своє ім'я, взяв ключ від призначеної йому кімнати і не розглянувшись навіть по присутніх, вибіг на Джеспер улицю, в напрямі поліційних бараків.

Присутні в готелевій сали люди перекинулися поглядами а дехто не втерпів, щоб не висказати свого здивування по причині такого поспіху нашого подорожного.

—Мабуть важний інтерес у него до поліції, коли так спішить... сказав котрийсь з гостей до властителя готелю.

—Може хто обробував по дорозі, замітив другий. Нині всьо можливе... От дивіться той Кінг, що привели з півночи...

—Ага, був хто в поліційнім суді? Як там? Чим борониться?

—Та я що лиш звідтам — відказав ще інший гість — але то лише вступний протокол робили. Ясного поняття не можна було собі виробити на цілу справу.

—Страшна річ замордувати чоловіка а відтак тіло спалити — хтось докинув.

—Та ще не знати, чи то він...

**

В тій саме порі, коли наш подорожний вибіг з готелю в напрямі поліційних бараків, в канцелярії сидів коло свого бюрука інспектор поліції і саме переглядав стенографічний протокол з тимчасового переслухання. В міру як читав, на його чоло набігали грубі сині жили. Видно був поважно напружений. На декотрих точках спинявся довше, після чого на осібнім куснику паперу писав якісь замітки.

Поруч інспектора, в розі бюрка сидів поважний і насуплений наші знакомий сержант Гендерсон. Погладжував рукою замашистий вус і щось вперто думав.

Напротив него змістився в глибокім шкірянім кріслі судовий прокуратор, чоловік молода, в окулярах і також переглядав якісь папери. На колінах держав шкіряну торбу. Перекинувши листки паперів до кінця, почав вкладати їх в шкірянку і застібаючи пряжку, промовив:

— Ніяк не бачу підстави, на котрій можна би виточити против Кінга процес за мордерство... щоб я так жив, що не бачу.

Інспектор лишив читаннє і звернувся до прокуратора.

— Правда—тягнув той дальнє— я зажадав більше для форми, щоб його хвилево задержано в слідчій вязниці, але як мені Бог милий кажу отверто, що ми не маємо жадного права держати тут того жебрака. Його оповіданнє з одної сторони як точне, так рівно ж і дуже просте і о скілько я завважив, він не сказав нічого, щоби тому оповіданню противорічило... Той Лейман, чи як там нещасливець звався, бо сего ніхто не знає—був тут всього оден день і коли ви сержант Гендерсон прислали сюди МекДоналда по інформації, я широко занявся відшуканнем його слідів. Та що з того? Ніяк не мождовідатися, хто він був і звідки прибув. Попросту з'явився одної днини в Едмонтоні, зайшов до Кінгової кімнати і на другий день пара подалася на північ з кіньми і річами, закупленими правдоподібно за гроші того другого чоловіка. Правда, що чужинцеви товаришив пес, що ми його бачили в поліційнім будинку, який відтак не хотів за Кінгом іти, але то ще не доказує, що його пан зістав замордований. Ви сержантє припускаєте,

що в чужинця була більша сума грошей. Так, але хто може се потвердити і вкінци, деб гроші поділися? Коло арештантів не найдено нічого: ні паперів, ні чеків. Найдено, правда, дрібну готівку, але Кінг міг її мати, вибираючись в пустарі півночі.

Прокуратор витягнув папіроси і почав питавши своїх спів-бесідників, запалив і собі та тягнув свої міркування поволи і флегматично дальше:

Всьо, що ми знаємо то се, що Кінг вибрався з якимось товаришом з Едмонтону. Хто той чоловік—не відомо. Купці, у котрих він дещо купував на дорогу, кажуть, що він робив враженнє чужинця, зовсім свіжого імігранта і то з Лондону. Зрадужавав його лондонський акцент. Аж до Кроссінгу рухи наших знакомих відомі. Пізніше, як твердить Кінг, вони по якійсь сварці розійшлися. Що між ними була сварка, видно із записаних вами зізнань Кісаніса і... той чоловік міг в зlosti дійсно покинути Кінга, лишаючи йому весь табор.

— То всьо добре—відізвався інспектор—але що зробите з доказами, найденими в шеку і в мочарі?

— На перший погляд вони дійсно родять поважне підозріння,—з сим я з вами годжуся—однак при подрібнім розсліді докази сі дуже сумнівні, тим більше, що лікарі не можуть згодитися на походження крові. Правда, ми післали ті предмети до Реджайни і дістанемо вкоротці опінню територіального аналіста, але у мене слаба віра в розвиток справи з того боку. Бо зверніть увагу ще й на сей факт, пане інспекторе: щоби оскаржити когось о замордованні чоловіка, треба в першій мірі доказати попереднє існування жертви злочину, її ідентичність і предложи-

ти "корпус-делікті". А сего ми ніяк не можемо зробити.

—Добре,—ще раз закинув інспектор—але у нас дуже докладні докази обставин.

—Ви не знайдете присяглих судіїв, щоби в сім краю засудили чоловіка на підставі доказів спричинених обставинами — заявив отверто прокуратор. А воно по часті і добре, що так є. В противнім разі в країні так рідко заселеній як Північно-Західні Території, де майже не можливо доказати "алібі", було би богато бідних во-лоцюг повішених за то, чого вони ніколи не зробили...

Що до крадіжи коней, яку ніби Кінг поповнив, справа також не може устояти. Арештант дав точні докази, що він купив всі чотири "каюси". Чи він заплатив за них своїми грішми, чи грішми товариша, сего також ніяк не можна доказати. Він каже, що своїми. Докажіть, що не правда! Ми задержали його на тиждень і єсли в тім часі не буде можна поставити поважніших доказів,—боюся, що будемо змушені пустити жебрака на волю...

XI.

Далекий Гість.

До канцелярії увійшов дежурний жандарм і станувши на середині кімнати засалютував.

—Що є?—спитав інспектор неспокійно.

—Бажає вас видіти якийсь чоловік.

—Чи я не казав вам, що я занятий і не приймаю?

—То, що я йому казав. Але він каже, що переїхав десять тисяч миль, щоби лиш з вами побачитися. Я думав, що мусить бути щось важного, пане інспекторе...

—Рація... попросіть до середини!

Прокуратор мовчки збирав папери і коли

незнакомий увійшов до канцелярії, він кинув на него оком, щоби побачити, що се за цікавий чоловік, який мав охоту підняти таку подорож до місця, де нічого особлившого не случилося.

І побачив коло порога огryдного мушину о строгих чертах лиця, котрий щось промовив на поздоровленнe і вклонився. Був се наш подорожний, що недавно висів з потягу на Стратконі.

—Мое імя Гейвард—Генрі Гейвард, пане інспектор! —представився незнакомий. Я приїхав з далека, щоби з вами побачитися.

—Так я зрозумів від дежурного—засміявся інспектор. — Прошу сідати—і підсунув гостеви крісло.

—Дякую,—сказав незнакомий, сідаючи.

Прокуратор взяв з шафи капелюх і збирався відходити. Інспектор кивнув до дежурного і той засалютувавши вийшов.

—Позвольте, панове, на хвильку—відізвався незнакомий і витягнув руку в сторону прокуратора, як би хотів задержати. Перепрошаю. Я довідався від дежурного, що другий джентельмен—се краєвий прокуратор а офіцир—се сержант Гендерсон, чоловік, який веде справу мorderства в пустарах лівночи...

—Цілком вірно!—сказав коротко Гендерсон і скорим рухом піднісся з крісла. — Чи можу спитати, що ви знаєте про сю справу?

Незнакомий склонив голову на знак, що справа йому відома а Гендерсон і прокуратор присунули крісла близше до незвичайного гостя, готові слухати його оповідання.

—Що я знаю про ту справу,—зачав Гейвард —то за довга історія, щоби її сейчас оповідати. Знаю однак з часописій, що поліція стоять перед поважною загадкою і що злочинець може

висмикнутися з браку доказів, для котрих розв'язку, думаю, можу достарчити... В тій іменно цілі я вибрався аж з Англії і переїхав яких десять тисяч миль...

—Але... але, як ви були в Англії,—перебив інспектор—і о скілько я вас розумію, щойно нині прибули звідтам, як можете щонебудь про ту справу знати?

—Се я поясню пізніще—відповів Гейвард. Тимчасом позовьте мені панове сказати вам щось... щось, чого не було в газетах і чого ви лише в часті додумувалися.

—Іменно?

—Злочин поповнено в хатині, близько малого озера, в ночі з 17-го на 18 вересня. Страшного убійства доконано малою сокирою; ціль злочину —рабунок, а жертвою впав мій брат —Едвард Гейвард.

Если хто був би кинув в канцелярію бомбу, сі люди не були б так здивовані і перестражені, як по сих словах незнакомого.

Урядники вліпили в него очі і здавалося їм, що мають до діла з варіятом. По хвили прокуратор учуняв і його правничий досвід подиктував йому, що будь той чоловік і пришиблений, але його відомості можуть мати деяке значіннє. Спитав отже чимно:

—А можете ви, пане Гейвард, доказати, що говорите?

—Може не конче вдоволяючо для присяжних судій, однак я можу зробити одно. Я можу вам вказати убійника!

—Ви можете?—здивувався сержант. Коли і де ви його бачили? Ви знали його?

—Не знов я його ніколи і ніколи в життю не бачив ані лично ані на фотографії; ніколи і не говорив з ним; однак спізнаю його між тисяча-

ми... сказав Гейвард схвильований. Панове, то, що я маю оповідати в тій справі є дуже незвичайне і вам можливо буде трудно майому оповіданню повірити. Все ж таки, так як Бог на небі, я вірю, що Він не дозволить проклятому убійникові моого одинокого брата уйти заслуженої кари. В тій сильній вірі я переїхав океан і прибув нині сюди, щоб оповісти можливо найбільш незвичайну історію в світі, якої люди може ще й не чули. Та покищо позвольте мені вперед показати вам убійника. Памятайте однак, панове, що я що лише приїхав до Едмонтону з Лондону і ніколи його не бачив... Я готовий до проби.

Інспекторови не треба було два рази говорити. Вийшов поспішно на коридор і видав відповідні зарядження.

Пів години пізніше випроваджено на подвір'є бараків цілий тузин арештантів, убраних однаково, з котрих ні оден не мав найменшого знaku, щоби ріжнився від других. Арештантів установлено рядом під стіною. Інспектор, Гендерсон і прокуратор маючи між собою гостя з Лондону станули напротив арештантів в віддаленню яких десять кроків.

—А що? — спитав по-тихо, якби таємничим голосом прокуратор—пізнаєте свого чоловіка?

—Так! — відказав рівно Гейвард.—Пятий з правого боку.

Гендерсон і прокуратор перекинулися значучим поглядом.

Чалі Кінг зістав пізнаний чоловіком, котрий його ніколи в життю не видів.

XI.

Видінне.

Мовчки вертали урядники з гостем назад до канцелярії. Кождий дивувався тій незвичайній тайні, як міг далекий Бритієць пізнати Кінга не бачивши його ніколи перед тим: Не менче цікавило їх то, що має незнакомий їм оповісті. Та найбільше заінтересований був Гендерсон і коли вони примістилися знова на своїх місцях, він попросив гостя зачати своє інтересне оповідання.

Щоби зрозуміти всю, що Генрі Гейвард оловів інспекторови, Гендерсонови і прокураторови того вечера в бараках "Мавнед" поліції, мусимо вернутися на хвилю до Англії, до помешкання Генрого, що стояло в одній з богатших дільниць Лондону.

Було се ранком 18 вересня 1904 року. В і-дальни дому Гейварда накрито до снідання стіл, як звичайно, на дві особи. Точно о осьмій годині увійшла до ідальні панна Полі Гейвард і зайнявши своє звичайне місце на причілку стола, стала наливати каву, як то вона робила кожного ранку. По хвили увійшов її брат Генрі—господар дому і голова родини—і опустився якось тяжко на своє крісло, не сказавши ні слова на повитаннє сестри. Генрі виглядав блідий і умучений. Полі занята сніданнем була б не скоро звернула на него увагу, якби не обставина, що брат не сказав її: "добрий день!" Сего у них ніколи не лучалося і сестра не доливаючи на тарілку сиропу, перестала і остро глянула на Генрого.

—Що тобі, Генрі?—спитала налякано.—Ти хорій?

—Ні, Полі, я зовсім здоров, але... але я мав... як би тобі сказати... я перебув страшну ніч...

— Певно знова мав клопіт з зубом? Видиш! А кілько я наговорилася: йди, порадься дентиста!

— Се не зуб, дорога! Щось більше як зуб.

— Скажи ж що!

— Ні, Полі, не скажу. Радше не скажу. У тебе, бачиш, дуже критичний розум; ти на всю хочеш зараз фактів,— я то знаю— і не хочу, щоб ти взяла мене на кпини...

— Ну, то я обіцяю, що небуду сміятися,— сказала поважно панна Гейвард. Я знаю твоє вразливе і чутке успособлення і обіцяю трактувати твоє оповідання поважно. Скажи-ж отже, що тобі снилося?

— Чи був се сон— напевно не скажу— зачав Генрі поволи і надумуючись. Я скорше назвавби то видіннєм, чи візією, або ще інакше свого рода пересторогою чи умовою телепатією. Одним словом, щонебудь, лиш не звичайний, пустий сон... Після моого поняття, сон— нічого іншого, як відгомін-ехо того, що лучилося чоловікови колись наяві, себто, коли він працює, ходить і т. д. Нічні привиди— се наслідок непорядків в жолудку і вони повстають з чисто фізичних причин...

— Приміром квашені огірки, що ти їв вчера на вечеру, — втрутила з усмішкою Полі.

— Ні, серце, відповів той тим самим поважним тоном— мій жолудок в такім порядку, як повинен бути. Але то, що я хочу оповісти, не був сон— а ясли був, то представлявби страшну дійсність, навіть тепер перед білого дня. Я ще не можу відійти від вражіння, яке він у мене викликав.

— Цікаве! — промовила Полі — бо звичайний сон рідко коли можна собі рано нагадати. А коли і нагадаєш, то якось зовсім неясно...

—От бачиш! А я не то що пригадую собі його в найменших подробицях, але прямо ще й тепер бачу немов на кіно-театральнім скріні. Що більше я пізнавби навіть чоловіка, коли б стрінувся з ним лице в лицє... Пригадую собі кождий найдрібніший детайль страшної трагедії, котрий врізався у мою пам'ять нестерпими буквами...

—Чоловік—трагедія!—Що ти виплітаєш Генрі? У всяком случаю, ти, любий, не привязуєш найменчого значіння до того, що ти бачиш в сні? Се було би прямо смішно!

—Час покаже—відповів Генрі поважно. Та головне то, що я не можу ніяк сказати, чи то був сон і чи я взагалі в часі тої візії спав... Кожного разу, коли я прийшов до себе, я був облятий потом.

Мій сон—чи візія—був поділений на три частини а кожда частина, як кажу, займала три відрubних періоди ночі. Коли я перший раз збудився,—чи радше сказати, коли мій ум і пам'ять повернули перший раз до свідомості того, що мене оточувало, я подивився на годинник. Була перша по півночи. Другий раз була пів до третьої, а третій і послідний раз пів-до-п'ятої. І хоч як я намагався після того заснути, щоб, думав я собі, побачити ще четверту сцену, може кращу від тамтих, котра могла б заглушити попередні, однак ніяк не міг уснути, лише лежав з відкритими очима до самого ранку і—думав.

—Але ж, що то такого було? Ти мені ще ані словом не згадав, який був предмет твоєї візії.

Генрі не зараз відповів. Він попав в тяжку задуму і якийсь час дивився в один пункт, здавалось на фляконик з цвітами, що стояв по середині стола. Нараз звів очі на сестру і промовив:

—Чи ти, Полі, маєш ще послідний лист, я-

кий ми одержали від Едика?

—Що за питаннє? Розумієся, що маю всі його листи. Сховані в моїй кімнаті в шафці.

—Будь так добра і принеси послідний. А скоро! Відтак я тобі оповім всео, як вернеш.

Зачудована а трохи і зацікавлена Полі пішла скорим кроком до спальні і за пару хвиль вернула, подаючи братові розпечатаний лист.

—Лист сей—сказав Генрі— датований з Вінніпегу, 16-го мая, а нині маємо 18-го вересня. Запамятаймо собі добре сю дату, бо щось мені говорить, що ся дата буде мати дуже велике значіннє. Отже я мав візію над ранком 18-го вересня. Запиши, будь ласка, денебудь, бо сю дату кончено треба памятати. Через цілий час моєї візїї, чи то страшного сну, я заєдно чув голос: “памятай на 18-го вересня!” Ще майже до тепер чую безнастаний протяжний відгомін. На згадку про події ночі Генрі затрясся і по хвили сказав притишеним голосом, в якім пробивався біль і розпуха:

—Хиба я можу се забути? Ні, хочбим жив і сотку літ!

—Полі побачивши брата в такому виїмковому настроєви, дивилася на нього смутними очима і нетерпеливо ждала оповідання, зацікавлена до крайності, що се за сон і чому Генрі так собі його взяв до серця.

—А він прочитавши лист до кінця, сказав:

—Едвард пише тут, що за кілька днів від'їздить до Келгар, щоби розглянутися у підніжжя Скалистих Гір за землею під ренч. Але він змінив свій плян—додав Генрі рішучо і подивився на сестру, котра забула за сніданнє і не спускала з него ока. Так, мусів змінити плян.., бо поїхав до Едмонтону.

—Звідки ж ти се знаєш? —спитала скорень-

ко Полі.—Хиба ти дістав який лист і мені не сказав за него?

—Ні! Листа не дістав я жадного, але знаю напевно, що Єдик змінив свій плян. — Послухай, що я тобі скажу: В першій часті моєї візїї я бачив нашого брата на желізниці, що йшла через околиці, де ціла армія людей збирала з поля золоту пшеницю. Де-не-де звозили господарі снопи до стогів. Погода стояла прекрасна і я чув виразно стукіт коліс об шини. На іншім місці я бачив при роботі молотілки, як видували з труб хмарою солому, а зерно сипалося рікою в порожні мішки. Вози звивалися по поля і довозили снопи, другі возили воду, дрова. Ціла околиця виглядала як одна непроглядна рівнина, натикана як диван то гайками то більшим лісом. За якийсь час перед моїми очима розтягнулася широка ріка, з дуже високими берегами. Відтак на овіді показалося місто і потяг став. Подорожні повиходили з вагонів і богато з них ішло мостом на другий бік ріки.

Серед гуртка подорожніх я побачив і нашого брата Едварда. Йшов поруч з другим чоловіком. Оба несли валізки і ще другі якісь клунки і ідучи про щось живо говорили. Я не чув ні слова з їх розмови. Коли перейшли міст, зникли мені з очей і я побачив їх знова аж в другій часті моєї візїї чи сну, як ти волиш то звати.

Оповіданнє брата вразило дівчину дуже глибоко. Вона нагнулася на стіл, сплела руки як до молитви і дивилася з напружену увагою в лиць Генрого.

—Що за незвичайний сон! — сказала придавленим голосом. Чи то справді було так ясно і точно, як ти оповідаєш? Дійсно ти бачив лиць того чоловіка, що йшов з Єдиком?

Бачив так виразно, як от в тій хвили тебе бачу.

— І думаєш, що пізнавбись його, колиби ви
де стрінулися?

— Чи пізнавби? Між тисячами його піз-
наю! — кликнув Генрі. От і тепер неначе бачу
його перед собою. Се чоловік середнього рос-
ту, круголицій, з живими, але непевними очи-
ма. Мав на собі темну сорочку, взутій в чоботи
з холявами. На шиї була у него червона хусточ-
ка з білими цятками а на голові високий з
широкими крисами капелюх. Лице його мені
відразу не подобалось; особливо кутики уст
зраджували жорстокість навіть тоді, коли він
на позір дуже ввічливо говорив з Едвардом. І
єсли чого, то сего непевного виразу уст ніколи
не забуду. Ти знаєш, що деяких людей інсти-
ктивно не любиться...

— Є такі, я знаю, відказала Полі. А що-ж
сnilося тобі другим разом?

— Коли я прийшов до памяті, чи як ти ка-
жеш збудився, я поглянув на годинник і поба-
чив, що була перша. Якийсь час я лежав і пере-
думував над тим, що бачив. Видіннє було таке
реальне, що я дотепер маю вражіннє, неначеб
бачив Едварда живого. В тих думках я заснув.
По якімсь часі передомною неначе з мраки по-
чали виступати образи якогось ліса, то корчів.
Образи були невиразні, то ясніші то темніші,
зовсім такі, як коли в фільмовій машині псується
світло. Вкінці мрака уступила зовсім і я поба-
чив високий і густий ліс, перериваний полян-
ками, а де-не-де озерцями. Через ліс вела вузка
крута дорога. Вид був такий чудовий а такий
вірний, що я навіть бачив як на дорозі купалися
в поросі пташки. Я приглядався якийсь час, як
малі, крилаті пеотники дражнили оден другого і
зганялися з пороху, збивалися в гору, то знов
опадали, радіючи послідними теплими, осінни-
ми днями. Нараз надбіг великий сивий пес і зіг-

нав їх на дерева. Вслід за пском з'явилося на дозрії двох іздців на невеличкіх, але добре відживлених кониках. Іздці їхали поруч себе, а за ними махаючи в такт головами ішли другі два коники, обладовані подорожними припасами. І знов змінився образ. Я побачив, як ті самі подорожні доїхали до невеличкого потока, задержалися і почали палити огонь. І в хвили, як вони підійшли до обвюченіх коників, щоб здіймити з них пакунки, я побачив їхні лиця... Се був брат Едвард і той сам чоловік, який ішов з ним з зелізниці в Едмонтоні.

Полі так заінтересувалася оповіданням брата, що забула за сніданок. Відсугаючи холодну каву на бік, відітхнула глибоко і сказала:

—Не можу з дива вийти, як ти міг так добре затяжити кожду подробицю.

Але Генрі не звертав уваги на її замітку. Він вдивився в одну точку на стіні, так як би там находився образ, що він бачив в візії і тягнув своє дальнє:

—По якімсь часі наші подорожні зготувили і з'їли вечеру, а відтак понабивали тютюном люльки і позакурювали. Видно щось інтересного говорили, бо чоловік робив якісь жести, показував кудись рукою; в тім брат Едвард зірвався з землі на рівні ноги, сильно зворушений і затиснувши кулак, пустився на товариша. Вивязалася остра сварка, і хоч я не чув ані слова з неї, але мав вражіннє, що товариш в якийсь спосіб або хотів ошукати Едварда або його образив. Той другий чоловік встав і почав ходити то взад то вперед і кілька разів зирнув на Едика з під лоба так страшно, що мені аж мороз пішов по-за шкіру. Але Едвард не завважив сего погляду. Схилився до ноги і завязував черевик. В тій хвили його товариш витягнув ізза холяви великий різницький ніж і зробив рух, неначе б хотів

кинутися на брата. Я здеревів і пробував крикнути на Едварда, щоби себе беріг, але як то звичайно буває в таких хвилях, голос відмовив мені послуху. Однак сила моєї думки мусіла в якийсь спосіб уділитися братови, бо він в моменті оглянувся, якби предчуваючи нещастє, випростувався і блискавичним рухом добув зі шкірянки револьвер. Я виразно чув, як Едвард крикнув до товариша: "руки в гору"! "Той пустив ніж на землю, звів руки до гори та щось дуже скоро говорив.

І знов образ потонув неначе в мраку. По хвили я бачив, як вони осідлавши знова коні, їхали дорогою понад озеро. Брат їхав позаду свого товариша, держучи револьвер в руці, а той час від часу оглядаючись смутним приятним тоном благав прощення. Я находився так близько Едварда, що коли він проїздив поперед мене, я кинув йому кілька слів, щоб або берігся товариша подорожі, або його сейчас покинув. Брат не відповів нічого на мою замітку і поїхав дальше неначе в мраку або дим, який закрив мені образ. Я ще раз крикнув за ним: бережися Едварде! і збудився.

Генрі сумний і схвильований підпер рукою голову і довший час мовчав. З тої задуми збудила його Полі, попросивши, щоб доказав своє оповіданнє до кінця.

— Ти казав, що твоя візія складається з трох частий і я дуже цікава почути послідну. Ти то так цікаво і широко оповідаєш, що захопив мене цілу. Розумієся, що то лише сон і признаю тобі, що навіть дуже інтересний та незвичайний. Якби так трафився забобонний чоловік, то мігби думати, що в нім справді щось може бути реального. Але в нинішнім культурному часі для освіченого чоловіка така думка про сон чиста дурниця.

— Я не дуже в тім певний, — зачав Генрі Гейвард знова, — однак в мене є нахил вірити, що в тім щось є...

— В чим?

— В умовій телепатії. Розумієся я не вірю ні в духів, ні в спіритистичні сеанси, але дуже можливо, що у важній, умовій крізі наш брат переслав вістку далекими просторами до тих, що його люблять. Ти знаєш, як щиро він займався окультизмом, будучи ще в дома, і мені хочеться вірити, чому душа доброго чоловіка не могла побороти простору, коли іде о любов або справедливість, або чому увільнившись від тіла не могла знositися з тими, яких лишила на землі.

— Душа увільнившись з тіла!... — повторила перестрашена Полі, — ти-ж не маєш на думці... ти не розумієш під тим, що Едвард неживий!

Вместо відповісти Генрі встав і зачав ходити по кімнаті. Взявся руками за голову і на його лиці малювався важкий смуток і розпуха. Відтак виглянув через вікно, однак не бачив в нім нічого. Ні пожовкленого листя на деревах городу, ні голубів, що воркуючи проходжувалися по алеї. Його думки були далеко—далеко, ген на краю ліса в пустарах лівнічної Атабаски. Нагло відвернувся від вікна і знова зачав мірити їдальню тяжкими мірними кроками.

— Генрі! — закликала сестра з острахом і приступивши до него взяла за рамя та глянула йому в очі. — Чому-ж ти не відповідаєш на моє питаннє? Або коли не можеш відповісти точно, о що я тебе питала, то чому не кінчиш оповідати свого сну, який зробив на тебе таке глибоке вражіннє?

— Лучше, щоб я не кінчив його Полі—ска-

зав сумно. Воно тебе може дуже схвилювати, а се, як ти кажеш... лише сон.

— Все-ж таки я дуже хотілаб його знати до кінця.

— Се за страшне! Ні, я не годен. Ти ще будеш мати богато часу до смутку, коли покажеться, що сеї страшної справи не мож буде укрити. Лучше лишім її, Полі, на разі.

— Ні! Я не хочу лишати її на пізнійше. Ти сказав мені або за богато, або за мало. А я хочу знати все.

Побачивши, що вже тепер не збуде сестри, не доказавши її візії до кінця, Генрі сів на найблизьше крісло і почав: — Коли хочеш так дуже знати кінець оповідання, то добре, скажу. Але уважай, що справа не належить до приємних і тобі треба відразу насталити нерви, щобись не оказалася дитиною.

— Ти за мене не бійся! Знаєш дуже добре, що я в сни не вірю, а хочу знати до кінця, тому, ще сей твій сон дійсно... незвичайний.

— Отже, коли я заснув знова так около третьої години я знова побачив ліс. В сім періоді візії я, думаю, мусів будитися кілька разів, бо образи не були такі ясні і вірні, як передше. А ж при самім кінці виходили вони знова такі ясні і вірні, що я ніколи не мігби припустити, що я там небув фізично присутній. Я побачив, як сказано, ліс, але то не був той самий ліс, який я бачив в другім періоді. Був рідший. По правій стороні дороги було невеличке озерце, а по другій поломані старі смереки в рідкім молоднику. І коли я дивився то на дорогу то на озеро, нараз заслонив мені мій образ старий чоловік, з чорним довгим волоссем, сплетеним у дві коси, огорнений в білий коц, з двома чорними пасами на кінцях. Чоловік видно підкрадався, а відтак пристанув

і оглянувся через плече. За чим він слідив, не знаю. Повільними, осторожними кроками, як лис, зайшов за грубу деревину і зник. Через хвилю показався на дорозі великий пес, незнаної мені породи, піdnіс ніс у воздух і вітрив. Звітревши укритого Індіянина, загавкав на него,—розуміється його голос я не чув—всьо то відбувалося точно так, неначеб я був в кіно—а за п som показалося ізза закрута двох їздців, знова з двома обвюченими кониками, яких я бачив в другім періоді візї. Але їздці мусіли погодитися, бо тепер я побачив їх їduchих поруч себе в найлучшій згоді. Розмовляли весело і сміялися. Брат Едвард був в як найкращім гуморі. Другий чоловік, котрого імени не знаю, сказав певно якийсь жарт, бо брат закинув голову в зад і довго реготався. На хвильку їздці пристанули, а товариш Едварда показав рукою на озеро. Відтак знова рушили і стратилися мені з очій. Пес лишився з заду і знова загавкав на укритого чоловіка, котрий виказав зза дерева темне лице і дивився в слід подорожників.

Тут мусіла вернути мені частинна свідомість, бо дуже добре собі пригадую, що я обернувся на другий бік і передтим заки знова заснув, я отворив очі і подивився на лямпу. Лямпа як звичайно була скручена. Отже то, що я пізнійше бачив, творилося майже на яві. А бачив я дуже дивну картину. Була се середина невеличкої хатини, побудованої з кругляків, а накрита дернем. В куті хатини я бачив паловище, а понад ним в даху отвір для диму. При погасаючім жарі я побачив в кутах хатини дві прічі, а на них лежало двох мушчин, зовсім убраних, і правдоподібно спали.

Нагло оден з них—товариш Едварда, той з непевними очима і з жорстокими рисами в кутах уст,—піdnісся на прічі і оглянувся кругом

по колибі. Посидівши хвильку, спустив осто-
рожно ноги на землю і підійшов по тихенько
до прічі, на котрій лежав другий чоловік. На-
гнувся над фігурою і коли упевнився що чоло-
вік спить...

Генрі спинився, бо згадка на щось страш-
ного затрясла цілим його єством: він поблід як
стіна і не годен був добути голосу. Щось дави-
ло його в горлі і він мусів кілька разів під ряд
ликати слину.

—Далі, далі, брате! Кінчи! що сталося?
наглила Полі.

По хвили Генрі переміг свій душевний біль
і тримтячим голосом сказав:

—Сягнув під прічу і витягнув сокиру о ко-
роткім держаку, таку, якої часом уживають
теслі. Певним рухом звів сокиру в гору і цілою
силою рубнув сплячого у відкриту шию. Підніс
окровавлену сокиру ще раз і знова рубнув, а
відтак третій раз. Кров бризнула як з жерела
і потічками спливала поміж осоку і по стовпці
на землю. Тіло нещасливої жертви скорчилося
судорожно раз і другий і в спазматичнім корчі
піднеслося до половини; звернуло на пів від-
рубану, страхом проняту твар до мордерці, ко-
трий стояв над жертвою випрямившись з підне-
сеною закровавленою сокирою...

О, Боже! простогнав Генрі Гейвард. Страш-
на агонія замордованого випекла на моїм серци
кріваву рану як розпаленим желізом.

... Упав ще один удар і бідна, безоборона
жертва холодно-кровного, страшного мор-
дерства упала назад на прічу і... зістала неру-
хома...

Наш брат Едвард умер...

Послідні слова Генрі вже не вимовив, але
на силу вишепав. Закрив лице руками і клипав
як дитина. Полі вперла свій померклий зір в

брата, і закаменіла від страху. Обоє мовчали.

В тім хтось застукав до дверей їдальні. В дверах показалася огryдна дівчина — служниця і поклавши на стіл купку листів, відійшла. Панна Гейвард переглядала листи і недбало прочитувала адреси. Коли прийшла до послідного, крикнула, а листи випали її з рук.

—Що сталося? спитав скоро Генрі і глянув на сестру.

—Лист від Едварда — відповіла дівчина — з поштовою печаткою: “Едмонтон, Північно-Західні Території”.

—Ах! — простогнав Гейвард. — Значить, моя візія зачинає здійснитися... Читай!

Дрожачими пальцями роздерла Полі коверту і кинувши оком поспішно на зміст, поклала лист перед братом, а сама закривши очі, почала нервово плакати.

Зміст листа, який почав читати Генрі Гейвард був слідуючий:

Дорогий Брате і Сестро!

“Вас певно здивує, що я, маючи таку велику охоту заложити в Канаді ренч, змінив думку і зовсім не пішов під Скалисті Гори. Я пізнався в Кельгарах з чоловіком, котрий мене дуже заінтересував північними пустарами Територій, повними природних багатств. Є се досвідчений проспектор, Чалі Кінг на імя, і коли упорядкуємо в Едмонтоні свої справи, ідемо на північ.

“Тимчасом сходить нам час на приготованнях до далекої подорожі в округ Атабаска. Кінг, людина дуже симпатична і велико-душна, є знаним проспектором, котрий повернув на весну з пустарів півночі з оказами золотодайного кварцу. Кварц, найдений Кінгом, є дуже богатий в золото, і старі

проспектори говорять, що там лежать не-змірні богацтва та ожидают лише енергічних людей, щоб їх брати повними жменями.

“Я вивідався про всю докладно, рішив пристати до спілки з Кінгом, і за пару днів рушимо, щоби оглянути золотий наділ Кінга. Стало ся дуже добре, що ти, брате, прислав мені дрефт на час. Я його зміняв таки у Кельгарах, бо Кінг радить, щоби забрати з собою готівку. В разі, якщо мені подобається “клейм” Кінга, по особистій інспекції, то буде далеко танше наняти місцевих робітників, як брати з далекого Едмонтону.

“Кварц, після слів Кінга, лекше брати в зимі і посылати до “чищення” (як він то називає) літом рікою Атабаска. Я на тім не богато розуміюся, але практичні проспектори, з котрими мене Кінг запізнав, висказуються дуже оптимістично про розвиток Північно-Західних Територій і предсказують, що ми з Кінгом станемо в короткім часі міліонерами.

“Не дуже сподійтесь діставати від мене часто листи, хиба аж верну на другу весну на зад до Едмонтону. Правдоподібно на півночі в зимі поча не курсує. Подорож нашу будемо відбувати на конях, а наші припаси і потрібні речі спакуємо на другі спеціально до того куплені “каюси”. За порадою Кінга я купив в Едмонтоні від Індіянина гарного сивого “госкі” пса...”

Дочитавши до сего місця, Генрі опустив лист на стіл і встав, трясучись на цілім тілі як в лихорадці. Хвилю походив задуманий по кімнаті а коли його зір упав на побільшенну фотографію Едварда, що висіла на стіні, він випрямився, щось серіозного постановивши. Сум

біль щезли з його лиця. Будучи глибоко перевонаний, що той симпатичний, усміхнений на фотографії хлопець,—його брат—впав жертвою кровавого морду з руки захланного чоловіка, якому він довірив,—Генрі повзяв оден намір, а то вислідити убійника і пімстити смерть брата, віддаючи лотра в руки справедливості. І звертаючися до фотографії, неначе до живого брата сказав піднесеним голосом: “Едварде, лубий! Присягаю, що доти не спічну, доки твій убійник не заплатить свого злочину на шибеници!”

То сказавши, пішов до своєї кімнати і став лагодитися в дорогу за море.

XII

На судовій розправі

Весняна сесія Висшого суду Північно-Західних Територій, що відбувалася в березні, 1905 року в Едмонтоні, викликала незвичайне за інтересованнє. Першою до переслухання мала прийти справа “ Таємного Злочину” поповнено-го на далекій півночі. В місті о нічім більше не говорено, як про Кінга, що замордував в цілі рабунку свого товариша. На розправу стягнено мало не цілу Сакер Крік індіянську резерву, а Індіяне вештаючись по місті в своїх пестрих народних одягах, надавали і містови незвичайного виду і збільшували інтерес публики до самої справи.

Розправа проти Кінга була перша на літі і дала адвокатам нагоду до правдивої правничої битви. З одної сторони прокураторія, маючи в руках безліч доказів поповненого страшного морду, намагалася осудити Кінга, з другої знов адвокати Едмонтону, опираючись на тім, що всі докази не прямі, а лише обставові, взялися вирвати його з рук справедливости.

І дійсно правнича баталія, з причини браку точних і прямих доказів, оперлася виключно на рішенню медичних знатоків і на адвокатській техніці.

Розправа тревала майже тиждень і опінія публики трохи не до самого кінця була поділена рівно. Одні уневинняли Кінга, другі осуджували, однак в міру як справа добігала до кінця думали загально, що арештант буде увільнений. За сим промовляв не лише той факт, що Кінг мав оборону з найлучших єдмонтонських адвокатів але і сам судія як рівно ж присяглі трактували справу зовсім безсторонно та використовували для оскарженого кождий сумнів.

Коли викликано справу Кінга, судовий будинок був вже так набитий публикою, що нігде було протиснутися. Всякий хотів побачити чоловіка, про котрого через пів року говорила ціла територія. Кінг, в супроводі двох полісменів, ставув в перегородці підсудимих. Виглядав на позір спокійний. Коли прочитано йому формально скаргу і судія спитав, чи почувається до вини, він окинув публику похмурним оком і відповів голосно і рівно: "не винен"!

Тоді приступлено до вибору присяжних судіїв. Справа ся забрала доволі часу, тому, що оборона маючи право спротиву проти всякого чоловіка, підозрілого о односторонність, вихісновувала свій привілей дуже широко і перекидала кандидатами на присяглих доти, доки не зложила лави по її думці наскрізь безсторонних, що більше з таких, які здавалося будуть прыхильніці для Кінга.

Коли вкінци обі сторони погодилися на вибір присяглих, розправа почалася.

Отворив її як звичайно коронний прокуратор.

— Я не думаю — сказав він — покищо роз-

водиться широко над справою; я лише зберу коротко найважнійші точки, які відтак буду старатися підперти зізнаннями компетентних свідків. На підставі зізнань в часі протоколу минувшого падолиста...

—Протестую! — перервав оден з оборонців, скочивши на рівні ноги. Доказів складаних деінде не допускається. Важні зізнання і докази лише ті, що будуть зложені в отсім світлім суді!

Зачалася остра словна лèгальна диспута. Прокуратор листував якийсь кодекс і горячива, доказуючи важність прелімінарних зізнань під час головної розправи. Такий острій виступ оборони з самого початку перехилив відразу загальну думку в користь Кінга. Сю загальну симпатію присутніх відчув і арештант. Його лице випогодилося і він цілий час кидав спокійним зором по сали розправ, немов кажучи: “бачите, що я не винен!”

Вкінци оборона притихла і судія кивнув прокураторови, щоби продовжав оскаржене.

—Послідного вересня — зачав той — 17-го дня в місяци, щоби бути точним, двох людей, чотири коні і пес прибули до опущеної хатини на Сван Гіллс, недалеко озера Лессер Слейв. В тім “шеку” заночували. Бачили їх там того пополудня двое людей. Перший був Йосиф Кісаніс, житель резерви Сван Гіллс, а відтак стара жінка, що близько хати збирала ягоди. Около пятої години того вечера вона підійшла до “шеку” і оден з подорожних замовив у неї пару мокасинів. Стара обіцяла принести їх за день або за два. Маємо докази, що тим чоловіком був Едвард Гейвард, — товариш отсего чоловіка, що стоїть перед світлим судом, оскаржений о страшний морд. По сій ночі не бачено Едварда Гейварда більше ні живого ні мертвого.

Пару днів опісля оскаржений Чалі Кінг пустився зі всіми чотирма кіньми і з псом в дальшу дорогу. Пес по всякій правдоподібності належав до Гейварда, бо не хотів за Кінгом йти і він мусів тягнути його цілу дорогу за шнур. Кісаніс йшов слідом оскарженого зі своєї резерви аж на другу резерву Сакер Крік і там оповів свої спостереження чіфови Мустусови, а той уважав за відповідне повідомити поліцію.

Сержантови в службі оскаржений з початку сказав, що він подорожує сам, але відтак признався, що у него був товариш на ім'я Лейман і що той товариш покинув його в хатині ранком 18-го вересня, та вибрався в сторону Сторджен Лейк.

З причини, що обжалований не сказав відразу правди і не вмів пояснити вдоволяючо, як він прийшов до посідання чотирох коней, сержант набрав проти него підозріння і заарештував. Пошукування за Лейманом були безуспішні і з інформації деяких Індіянів, котрих покличеся відтак на свідків, сержант підозрівав, що оскаржений замордував товариша в ночі з 17-го на 18-го вересня а тіло спалив в "шеку" в котрім ночували, і в котрім поповнено злочин.

Належалоби лише тепер додати, що по зібранню обтяжуючих зізнань тої території, обжалованого перевезено з Лессер Слейв поліційної стації до Едмонтону і по списанню вступних переслухань задержано, щоб поставити його перед сей світливий суд як оскарженого о страшний морд.

На підставі річевих доказів маю честь заявити, що всі ті докази заприсяжені. Лише через якийсь нещасливий випадок деякі папери, правдоподібно листи, писані до замордованого його братом з Англії, а найдені в холяві чобота,

зістали страчені в пожарі, який лутився в хаті, де під час подорожі з Лессер Слейв до Едмонтону очували полісмени з обжалуванням.

По сих вступних поясненнях я покличу на першого свідка сержанта Гендерсона.

— Позвольте на хвильку! — сказав судія. Ви сказали, що ім'я чоловіка, який мав бути замордований, є Лейман, а в оскарженню згадуєте інше ім'я — якогось Едварда Гейварда.

— Зовсім слушна замітка, відказав прокуратор. Але в першій хвили поліція не знала правдивого імені замордованого чоловіка. Кінг подав його як Леймана, але що в тім часі і. Кінг не називався Кінгом лише Вілсоном, є отже підозріннє, що він подаючи своє ім'я фальшиво, фальшував очевидно і ім'я товариша, а що так воно було, виявилося на прелімінарнім переслуханню, коли...

— Єще раз протестую! — крикнув оден з оборонців, — проти того вічного прелімінарного переслухання, яким мій учений товариш заєдно воює! Кличте свідків!

Покликано отже як першого свідка сержанта Гендерсона. Його зізнання поясняли і потверджували лише то само, про що читач вже знає. Спокійним, низким басовим тоном оповів він, всю точно і по порядку від хвилі, коли по него післав чіф Мустус гінця, як він приїхав над потік, де обжалований розтаборився, що він від него чув і якого набрав підозріння. Згадав за свою бійку з Кінгом в шатрі чіфа, за пошукування в попелі і в мочарі і що та в якім порядку вони найшли. А вкінці оповів свою подорож з обжалуваним до Едмонтону.

— Ви сказали — почав прокуратор передресні питання, — що ім'я замордованого подано як Лейман. А коли ви перший раз до-

відалися, що ім'я Кінгового товариша малоби бути Едвард Гейвард?

—На преїмінарнім переслуханню перед слідчим судією послідного падолиста мені сказано, що . . .

—Нас то мало що обходить, що вам сказано! — перервав оборонець — ви лише то кажіть, що самі знаєте!

—Добре, відповів незмішаний сержант. Отже я знаю, що я був на тім переслуханню і знаю то, про що я тоді довідався і про що я говорив тоді і після того аж дотепер, а іменно, що ім'я замордованого не було Лейман але Едвард Гейвард! — Його брат.

—Лишіть його брата! — лютився оборонець. Говоріть лише то, що самі з себе знаєте. Чи ви знаєте, самі від себе, що ім'я пропавшого чоловіка є Гейвард? Зверну також вашу увагу, щоб ви не виражалися про того пропавшого, як про замордованого, бо сей факт єще треба доперва доказати! Ви знаєте отже...

—Ні, я не знаю сам від себе.

—Так я і думав,—сказав іронічно оборонець. — Ви також і не бачили того чоловіка ніколи в життю, думаю.

—Ні, о скілько я свідомий того.

—Прошу сісти.

За тим покликано Йосифа Кісаніса. Той же оповів холоднокровно все, що знов, після чого взяли його в перехресний огонь.

—Розумієте англійську бесіду?

—По трохи розумію.

—Кажете, що ви бачили, як до “шеку” заїхало двох білих людей. Чи відносилися вони до себе по приятельски, чи сварилися?

—Не сварилися. Говорили і цілий час голосно сміялися.

—Отже говорили і сміялися, як найлучші

приятелі. Ви казали, що слідили за ними укриті за деревом. Як довго ви їх слідили?

— Добру хвилю. Сонце зачало заходити, то я пішов до хати.

— Рано ви знова навідалися туди.

— Так, я приходив іуважав на них через три-чотири дні. Бачив в “шеку” великий дим. Той чоловік цілий час палив великий огонь.

— Менше з тим. Чи ви можете присягнути, що на другий день рано, як ви прийшли, то вже не бачили другого чоловіка?

— Ні, я його більше не бачив.

Бідний Кісаніс аж відітхнув, коли вкінци оборонці оскарженого звільнили його від п'єрхрестних питань, котрими його дуже змучили, а покликали стару індіянку, Ненсі, фабрикантку мокасинів. Вона зізнавала через переводчика, але сказати не вміла богато, хиба то, що першого вечера бачила двох білих, а відтак лише одного, хоч приходила з мокасинами два рази. Оборонці намагалися ріжними штуками ослабити її пам'ять і помішати зізнання старої, але старенька Ненсі співала одно і то саме, а іменно, що першого разу бачила двох, а відтак лише одного, що той оден палив великий огонь і було чути мясо...

Вкінци прийшла черга на Мустуса. Ради незвичайної оказії, він як чіф племени, приїхав на суд не в одіжі Европейця, але у всіх своїх регаліях. Обвинений новим “бленкетом” з перрами на голові вийшов маєстатично на підвісшене як справдішний володар. Хоч як освічений і скромний в приватнім життю, коли ходило о його і племени повагу, він надувся як павич. Коли треба було зробити який рух, він робив його так повільно і штивно, якби мав спину з желіза. Публіка цікаво його обсервувала а навіть Гендерсон не міг начудуватися, що той

щирий і простодушний Мустус умів так поважно і маєстатично відіграти свою роль. Але він знов, що той спосіб поведення перед світом є неначе вроджений кожому індіянському чіфови.

Коли Мустус зачав говорити публика і судії не могли надивуватись його інтелігенції і плинній англійській мові, котру він переплітив гарними сколястичними зворотами. В своїм зізнанню як головний свідок, чіф потвердив зізнання Гендерсона, і описав докладно нахідки в попелі та мочарі. Коли зачав описувати, в який спосіб найшов в ямі під попелом серце, не міг видергати на твердій і думній поставі чіфа, його голос почав трястися, очі зайшли мракою і він зловився обома руками за поруче станка. Публика була дуже схвильована а у богатьох жінщин показалися слези. Відповідно до його зізнань судова служба брала оден по другім річеві докази, почавши від неспаленого стебла осоки аж до стовпців прічі некорованих і обструганих ножем і клала перед присяжних до перегляду. Чіф в дуже простий спосіб описував ті предмети і робив пояснення та свої припущення в тій незвичайно скомплікованій справі а робив їх в такий замітний спосіб, що в сій хвили не міг рівнатися з ним ніоден з найлучших детективів. Був він дитиною природи, знатоком ліса, дослідник звичаїв і життя лісового звіра і птиці і не дивно, що під час його бесіди на сали розправ панувала гробова тишина а присутні слухали його оповідання, як викладу.

Оповіданнem і висновками Мустуса були захоплені і оборонці оскарженого. А коли він скінчив і приняв знова горду, маєстатичну поставу, оборонці стали перешептуватися і не могли рішитися, чи ставити Мустусови перехрестні питання, а коли ставити, то які. Трева-

ло то добру хвілю і доперва на запит президу-
ючого судді, чи оборона хоче скористати зі
свого привілею, оден з адвокатів піднісся і
спітав:

—Ви, чіфе, кажете, що кісточки, які ви
найшли в попелі, то кістки людської руки... Ви
присягнете, що се правда?

—Після моєї думки — відповів достойно
чіф — і після моєї найлучшої віри та знання, се
кости людські.

—Але ви не певні, то значить не акуратно
певні.

—На мою думку, я певний, але я не екс-
перт...

—Кажете, що ви студіювали херургію.

—Так, але у мене нема дипльоми, щоб я
міг видавати свою опінію, як знаток.

—Значиться, ви звичайний аматор.

—Що не має дипльоми, єсли ви схотіли
так виразитися — додав Мустус.

—Дуже добре, дякую. Можете тимчасом
сісти.

Розправа дійшла тепер до найважнійшої
точки і будила живе заінтересованнє. Уся фа-
брикація справи для прокураторії залежала
від ідентифікації і приналежності костей. І пу-
бліка з запертим духом зачала прислухуватися
виводам двох знаменитих лікарів, котрі оден
по другім підходили до станка для свідків і за-
присяжені зізнали, що кости, найдені Мустусом
в попелі, рішучо людські і то іменно, як сказав
і чіф, з правої руки. Так само куски окровав-
леного коца і сорочки, пістані для аналізи до
Реджайни, містили людську кров.

Та мимо такої певної опінії знатоків об-
орона звела над тими кісточками правдиву ба-
талью. Кликано по обох сторонах експертів і
під час коли ті лікарі, що зізнавали з рамени

прокураторії, були найлучші авторітети з цілої Території, іх противники, кликані обороною, були слабших таланів. Однак обороні не ходило, щоби збити факт походження кісток і кропи. Вона хотіла лише ослабити у присяглих судіїв то сильне вражіннє, якого всі присутні набрали під час оповідання чіфа і знатоків і тим ослабленнем вплинути на остаточний вирок.

Чи осягнули оборонці тим свою ціль — невідомо, однак була інша слаба сторона, котрої прокураторія ніяк не могла належно підчеркнути і висвітлити, а се ідентичність чоловіка, котрий мав бути замордований. Було богато всіляких доказів, котрі потверджували факт, що Кінг і Гейвард ходили разом по Едмонтоні. Під тими іменами вони були записані в готелі. Кінг представляв свого товариша як Гейварда знакомим, котрих теж покликано на свідків. Едмонтонські купці, у котрих Кінг з Едвардом робили покупки на дорогу, всі свідчили рівно, що Кінг звав всюди свого товариша Гейвардом. Знаним було також доказально, що оба вибралися разом на північ, але — не було жадного доказу, що по виїзді з міста вони не розлучилися. Оборона підчеркнула, що Гейвард міг дійсно відлучитися, а Кінг по його відході міг надібати в дорозі Леймана.

До тих важких комплікацій долучилася ще одна. Судови доручено між іншим доказовим матеріялом і фотографію Гейварда, але знимка була зроблена много літ назад і не можна було з неї точно ствердити, що вона представляла Гейварда в часі побуту в Канаді. Кликаю готельника з Келгар, показувано Кісанісові і Ненсі, але ні один з них не годен був присягнути, що молоденький, може 18-ти літній хлопець на знимці був той самий Гейвард, якого вони бачили.

Скористала з сего оборона і повзяла таке становище: єсли поповнено морд, то прокураторія мусить доказати, хто був жертвою. Єсли се був мітичний Лейман, то такого ніхто нігде не бачив і його існованнє треба було доперва ствердити, чого прокураторія зробити це могла. З другої сторони ніхто не може доказати, що жертвою злочину впав Гейвард, бо не було найменшого доказу, що він не покинув Кінга і ніхто не міг його пізнати на предложеній фотографії. Були вправді ріЧи, найдені в мочарі, як чайник і другі, але ті ріЧи, як свідчив оден з купців, Кінг купував у него сам і розумієся міг з тими ріЧами зробити, що йому подобалося.

Розправа тягнулася вже три дні і по стороні прокураторії лишався вже лише оден свідок—Генрі Гейвард. Проти допущення сего свідка оборона поставила рішучий протест. Відомим було публіці і обороні, що Гейвард має незвичайні сильні докази, що Кінг замордував нікого іншого лише його брата Едварда. Правда ті докази не були річеві, але як з одної сторони у публіки і присяглих судіїв збуджували велику цікавість своєю таємничістю, так з другої сторони родили в адвокатів обаву, що ті зізнання можуть в великій мірі вплинути некорисно для їхнього клієнта.

Торги о допущеннє Генрого на свідка велися довший час і доперва на загальне бажаннє присяглих почути його історію судія згодився допустити його на свідка, поясняючи, що зізнання Генрі Гейварда будуть резервовані і не будуть числитися дійсністю.

Покликаний свідок піднісся поважно і вийшов на місце призначене для свідків. Поволи і з прецизією зачав оповідати свій сон чи візію, менше більше в тім порядку, як оповів сестрі а відтак в канцелярії бараків інспекторови, Ген-

дерсонови і прокураторови. Як не цікаве і зворуваюче було його оповіданнє однак на хід справи не могло мати такого впливу, як прокураторія з початку сподівалася. Присутні слухали Генрого неначеб читали повість і доперва при кінци, коли він дійшов до того, що пізнав оскарженого поміж дванайцять арештантами, не бачивши його передтим ніколи в життю, можна було замітити живійший інтерес до незвичайного явища.

Але тут оборона перервала Гейвардови і стала засипати його питаннями, котрі з початку не мали нічого спільногого зі справою.

— Чи ви переписувалися з братом? — питав дальнє оден з адвокатів.

— Так. Я писав три листи а від него дістав два.

— А згадує він що в листах за Кінга, або взагалі за намірену подорож на північ?

— Згадує. Навіть дуже точно всю описує.

— Може маєте той лист?

— Ні, лишив в дома.

— Шкода, що ви не подумали про се, що той лист міг мати деяке значіннє — сказав дальнє адвокат і усміхнувся до свого товариша.

— Щож ви робили по прочитанню того листа?

— Поробив відповідні приготовання і сей-час відіхав до Канади.

— По щож властиво ви приїхали?

— Бо на підставі моєї візії я був свято пerekонаний, що мій брат зістав замордований, і...

— Візія ваша не входить в рахунок — підчеркнув судія.

— Щож ви робили по прибуттю до сего краю? — спитав прокуратор.

— Від коли я прибув сюди минувшого падолиста до нині я робив пошукування за своїм

братом і довідався, що він вибрався на північ, так як писав мені в посліднім листі, з обжалованім тут Кінгом. В келгарськім банку я перевонався, що він зміняв мій дрефт на 1,200 долярів і вірю, що Кінг нарочно вивів його в північні пустарі, ніби до золотої майни, а в дійсності, щоби його обробувати з грошей.

— Ви ніколи не бачили оскарженого, ні не говорили з ним, коли його привезено сюди з півночі а коли його поставлено з другими людьми, ви без намислу його пізнали як товариша вашого брата?

— Так! Я пізнавби його поміж тисячами...
В моїй візії . . .

Почувши знова слово "візія" оборонець встав з крісла і готовий був опрокинути, та тут вмішався судія і заявив:

— Ви знаєте пане Гейвард, що рішено не брати вашого сну за ніякий доказ в сій розправі. Се не є задачею суду ані нинішної розправи рішати, чи психічні феномена або ментальна телепатія, істнують в дійсності як наука. І не є допустиме в сім суді брати ваш сон під увагу, як тоже є виключене, щоб сни, яків вони реальні не були, могли впливати на опінію присяглих судіїв. Свідок мусить придерживатися лише фактів, о скілько вони йому відомі і підносити лише матеріальні, одиноко допущені тут, докази.

На сім прокураторія скінчила свої обжалування і панувало загальне переконання, що з браку реальних доказів, справу програно. Було видно з вдоволених лиць оборони і публіки. Всюди шептано, що Кінг вийде на волю і коли викликано першого свідка — лікара, а за ним другого, щоби з рамени оборони сказали свою опінію щодо костей і крові, публіка вже мало звертала уваги, що їхні заперечення і сумніви

були дуже слабонькі і не могли устоятись. Вони впрочім були на се і покликані, щоби лише внести сумнів щодо тотожності реліквій і тим зовсім звернути опінію присяжних в користь обжалованого Кінга.

Вкінци поклала ще оборона, вже більше для форми, кількох людей, що знали давніше Кінга, котрі мали вияснити його характер. Були се люди ширшому загалови незнані, але ставали на хвильку оден по другім на підвісенню і зізнавали під присягою, що Кінг знаний їм з давна як чоловік чесний і що такого злочину, о який його посуджують, сповнити не міг.

На п'ятий день розправи прокуратор і оборона виголосили свої кінцеві промови звернені до присяглих судіїв. Прокуратор вдоволився стислим і точним зібраним зізнань свідків і віддав судьбу оскарженого в руки судіїв присяглих, як таких, що зуміють оцінити справу безсторонньо. Зато оборона зробила горячий і по майстерськи зладжений відклик до Британської справедливості і закінчила свої виводи так:

“Перед нами чоловік, чужинець в чужій землі, котрий в наслідок нещасливих обставин найшовся в такій позиції, де не можна наочними свідками ствердити його невинності в сих страшних обвинуваченнях, про які ми в сім світлім суді чули. Найшовся чоловік сам в пустарах півночі з товаришом, котрому чи то з уподобання, чи з вродженої натури прийшло до голови лишити друга з доброї волі, не предвиджуючи кілько лиха і терпіння спричинить він тою розлукою свому товаришові.

“Оскаржений сказав нам тут, правда в коротких словах, але дуже доцільно, своє оповіданнє, котре то оповіданнє є нічим іншим як ілюстрацією тої загальної, звичайної старої сварки, яка лучається все і всюди між людьми,

яких судьба звела до купи на далекій пустині нашої півночі. В такій самітній, пустій країні звичайна сварка чи ріжниця думок є неминуча навіть поміж двома рідними братами.

“Скоро по виїзді з Едмонтону оскаржений розійшовся, як каже, з Гейвардом, а відтак подорожуючи сам аж до Кроссінгу здивував якогось Леймана. Куди Гейвард відійшов йому невідомо. Після всякої правдоподібності подався назад на полуднє і може нині бути аж в Антиподах. І якщо йому відома нинішня розправа, то мовчить, не відзивається, бо як каже Кінг, він розійшовся з ним в неконче приязних відносинах. В дуже подібний спосіб случилося з Лейманом, якщо такий чоловік взагалі існував. Як каже оскаржений, він по звичайній сварці вибрався на піхоту і дуже можливо, що заблудив в лісах і згинув. Нехай хто докаже, що було інакше, то я перший стану проти оскарженого. Лучалося богато случаїв, що заблуканого піхотинця зідали в пустарах півночі дикі звірі, і не виключене, що така сумна доля могла постигнути і Леймана. Того не може прокураторія опроکинути. Тут оборонець навів кілька недавних при-мірів знаних людей, котрі пустилися в північну пусту частину Територій і за ними загинув слух.

Підношено тут і сей закид, що Гейвард, який мимоходом сказавши нині може тішиться найлучшим здоровлем, мав при собі більшу суму грошей і що ті гроші були мотивом убийства. Говорено, що оскаржений вивабив Гейварда в пушці півночі, щоб його обробувати. Добре. Алеж після арештовання Кінга сержантом Гендерсоном не найдено при оскарженім грошей, крім дрібної суми, яку Кінг міг мати. Дежби він лишав гроші, знаючи, що в тих стонах не буде його ніхто ревідувати? І колиб зрабував гроші, то вони у него напевно були.

Що до тої справи ніхто не поставив найменшого доказу і дотичне питаннє зовсім відпадає.

На закінченнє промови звернув оборонець увагу присяжних судіїв на ту обставину, що о-пінія учених лікарів не може однодушно погодитися що до походження найдених в попелі кісток. Сумнів покликаних нарочно лікарів оборонець використав на користь Кінга і можна було завважити, що його виводами присяжні були губоко тронуті та стали перешіптуватися, звертаючи свої розяснені лица в сторону оскарженого. Їх погляди і загальний настрій публики уділився також Кінгови і він усміхненими очима дивився в сторону своїх оборонців неначе дякував їм за знамениту оборону та звільненне від страшного оскарження, за яке він міг так легко переплатити життєм.

Вкінци піднісся судія, щоби звести до купи зізнання свідків і візвати присяжних до поважної та безсторонної розваги.

— В ваших руках — напоминаю — спочиває судьба чоловіка і я уважаю за свій обовязок звернути увагу чесних присяжних не руководитися жадними взглядами, але по совісти та на підставі вислуханих зізнань обох сторін, вирішити справу по справедливості...

В часі промови судії присутні на сали розправ, завважили, що від дверей пропихається якийсь муштина. Саля була так набита, що він з трудом посувався вперед, розпихаючи ліктями жінок і муштин. Богато осіб, яких сей чоловік насильно потручував оказували явне негодованнє, але він оправдуючи своє поступованнє кидав їм два-три слова: "я в дуже важній справі", і ішов дальше. Вкінци станув перед трубуною і зігнувшись до прокуратора, щось йому довший час шептав в ухо. Прокуратор, бачинсь, був дуже заінтересований його мовою: Не

перебивав незнакомому, але здивований до най-висшого степення відкрив уста і вплив зір в промовляючого судію. Не дослухавши навіть до кінця, вказав рухом руки незнакомому крісло поруч себе і той сів.

Був се високий, ограйдний муштина, з орлиним носом, о смаглявій красці лиця. Одягнений в футро з ракуна робив вражінне, якби був урядовцем домініяльного правительства, щось в роді інспектора гомстедів або польовання.

Коли судія скінчив свою кінцеву мову, звернену до присяжних, прокуратор скочив на рівні ноги і зворушений промовив:

—Ваша Високість! Тут є свідок, котрий має сказати в сій розправі незвичайно важні зізнання і я благавби вислухати його, заки високий присяжний суд віддалиться на наради!

—Протестую! — крикнув поспішно оден з оборонців.—Ви свої зізнання і виводи давно скінчили і оперлися на тім матеріалі, який ви лиш годні були тут предложити. Отже рішучо протестую, щоби робити якінебудь проби на відновленнє переслухань.

—Ваша просьба — звернувся судія до прокуратора — є дійсно не на місци і предложена против правил судової процедури.

—Признаю, лорде, — сказав прокуратор— але справа, яку має вияснити свідок є надзвичайної ваги і то в імені і в інтересі справедливості...

Почувши такі слова, оборонці оскаржено-го звели з прокуратором правдіву війну, намагаючись під жадним услівем не допустити якогось нового свідка до зізнань, від котрого вони не сподівалися нічого для себе доброго.

Гірше як адвокати настрашився прибувшого свідка сам Кінг. Він приглядався йому довший час і вкінці прикусивши губи надумував-

ся, де він бачив того чоловіка. Пригадав собі черти лица, але забув де його бачив, а вже рішучо не знати, що міг той свідок знати про справу. Знати було, що напружує усю пам'ять намагаючись збегнути, хто сей незнаний і чого він хоче.

Судія подумавши, що новий свідок може дійсно кинути деяке світло на ту замотану справу, прихилився до просьби прокуратора і зізволив, щоб свідок сказав, що знає.

—Мое імя Віліям Бравтон — почав свідок — а заняття мое землемір домініальних фармів.

На ті слова Кінг поблід як стіна, спустив голову і вишептав сам до себе: "я пропав"!

А Бравтон тягнув дальше:

—Минувшого літа я розбивав землю на фарми в околицях Лессер Слейв Лейк. Зимував у Форт Резолюшен і доперва вчера вернув до Едмонтону, щоби поробити деякі закупки. Про процес, який ведеся в сім суді, я чув ще вчера на дорозі. Кого я не здібав, кождий інтересується мною справою, однак я не думав, що вона заінтересує мене так дуже, доки не прийшов перед пів години до сего суду і не почув кінцевих винводів оборони.

—Що ж за інтерес для вас спричиняється в справі? —спитав лагідно судія.

—Я пізнав оскарженого як одного з двох людей, котрі минувшого серпня ночували в моїм шатрі.

—А пам'ятаєте, як вони називалися, ті двоє людей? — питав заінтересований судія.

—Ні, не знаю їх імен. В пустарах півночі се дуже маловажна справа питати подорожного про його ім'я. Нема того звичаю, хиба сам гість представиться. Та імена тут ні причому. Я знаю лише то, що двоє людей, які у мене тоді ночували, самі казали, що вони товариші і їдуть в...

Піс Рівер дістрікт. А маю я звичай фотографувати всю, що мені важнішого лучиться бачити в тих глухих сторонах. Воно і для мене цікаве, де я колись працював, тай при будучім розвитку країни буде комусь інтересним бачити знімки дівичих лісів, пустарів, вкінци і перших піонірів поступу. От я і зробив знімку моїх гостей та їх усього табору і случайно маю з собою ту фотографію.

На сі слова землеміра заворушилась уся судова саля. Кінг поблід ще гірше, а його адвокати, будучи так ще недавно певними побіди, смутно переглянулися. Оден з них, що держав в руці акти, кинув ними з лоскотом до стола і поглянув люто на Бравтона.

Судія попросив, щоб свідок показав знімку і її записано під числом як доказовий матеріял. Відтак кликав одного по другім свідка і ті наново заприсяжені зізнавали, що вони бачили як раз тих двох людей. Перший пізнав на знімці свого брата Генрі Гейвард. Після него Кісаніс пізнав не лише людей, але і чотири коні та пса. І люди і звірята були так знаменито зняті, що навіть було пізнати білі ноги у каштана, на якім сидів Кінг. Коли показали фотографію старенької Нансі, вона раз-по-раз торкаючи спішно пальцем відбитку Едварда Гейварда говорила: "Він, він, той самий, що замовив в мене мокасини. Наприкінці покликано готельника з Кельгар і він лише глипнувши очима на знімку скоренько, навіть не питаний, потвердив, що сей чоловік є Едвард Гейвард, якого він перший представляв Кінгови, а котре то знакомство так нещасливо скінчилося.

**

Наради присяглих судіїв тревали всого десять мінут, а коли вийшли знова на салю, предсідатель проголосив вислід нарад:

“Присяжні судії по вислуханню зізнань свідків, рішили одноголосно, що оскаржений Чалі Кінг винний убийства Едварда Гейварда”.

**

В липні, 1905 року Чалі Кінг відплатив життя свого товариша на шибеници у Форт Саскачевані.

Передрук Заборонений.

**УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ МАЄ НАЙБІЛЬШИЙ
СКЛАД ГРАМОФОНІВ І УКРАЇНСЬКИХ
РЕКОРДІВ**

**Ціни Грамофонів від \$18.00 до
\$125.00.**

**10 цалеві Колюмбія рекорди по
75 центів.**

ЕВГЕН ЖУКОВСЬКИЙ, Баритон

27017-Ф	Молода на віході
	В хаті свекрухи.
27018-Ф	Віват пані свахи.
	Ковалівна
27042-Ф	Катерина моя.
	Премудрий Соломон.
27043-Ф	Ой поїхав дід на раки.
	Ой дріг, дріг.

27060-Ф	Бодайся когут знудив. Тонко пряла.	27059Ф	(Коза дереза (Велика память.
27061-Ф	А хто ж буде пиео пити На вулиці скрипка грає	27041Ф	(Жінку не цілуй (Ой чи ти, чи не ти за-
26065	(Борщук з грибами (Забрали, забрали		(паску згубила
27072	(Старість не радість (Не женися сину.	27039Ф	(Маруся (Ой йшов я раз в ночі
27057Ф	(Соколи, соколи (Ми гайдамаки	27074Ф	(Ой віден гора (Там на горі крута вежа
27037Ф	(Чоловік в спідниці Галичанка (коломийка)	27049Ф	Бім бам, полька. Від кутика до кутика полька

Пишіть за нашим **повним** каталогом рекордів, який висилаємо **безплатно**. — В нім є поміщений ріжнородний вибір українських і руських рекордів. — Замовлення виконуємо скоро і ретельно. — Доступні ціни. — Приходіть до нас і переконайтесь о нашій ретельності до Вас

UKRAINIAN BOOK STORE

10348—101 STREET
EDMONTON — — — ALBERTA

Передплачуйте

**УКРАЇНСЬКИЙ
НАРОДНИЙ
ЧАСОПИС**

**—Наш—
Поступ**

РІК ОСНОВАННЯ 1922.

ВИХОДИТЬ ТИЖНЕВО

—В—

Едмонтоні, Альберта, Канада

ПЕРЕДПЛАТА ВИНОСИТЬ:

В Канаді на рік \$2.00

За границею на рік . . . \$2.50

АДРЕС:

Our Progress

10336—96 ST.

**EDMONTON, ALBERTA
CANADA**